

Statens og Landboforeningernes Samvirken.

Foreningen af jydsk Landboforeninger indgav 1879 gennem det Kgl. Landhusholdningsselskab en Henvendelse til Regjeringen om at foranledige Oprettelsen af et Landbrugsministerium. Da denne Henvendelse ikke medførte videre Følger, rettede samme Forening i Efteraaret 1884 en ny Henvendelse til Konseilspræsidenten om Oprettelsen af et Landbrugsdepartement eller Direktorat, og samtidig anmodedes Landhusholdningsselskabet og de andre Fællesforeninger om at foretage lignende Skridt.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Selskabet skulde imødekomme denne Anmodning eller ikke, blev forelagt i et Bestyrelsesmøde den 19de Maj 1885. Af det indledende Foredrag ved denne Lejlighed fremgik, at Tanken med Oprettelsen af dette Direktorat var at skabe et Led indenfor Regjeringen, der kunde være Landbruget til Hjælp paa ethvert af dets Omraader, uden dog derved at holde de frivillige Kræfter tilbage, der navnlig gennem Landboforeningerne, Fællesforeningerne og Landhusholdningsselskabet hidtil havde støttet Landbruget og væsentlig bragt det til den Højde, hvorpaa det nu staaer i Danmark. Herimod indventes, at et slikt Direktorat maaske kunde være nødvendigt i andre Lande med store Statsbevillinger til Landbruget, men hvor man som her kun anvendte lidt i den Retning, var det ikke nødvendigt, saa længe der tilbød sig frivillige Kræfter at

arbejde for Landbruget, og fra flere Sider fremhævedes Landhusholdningsselskabets Virksomhed i saa Henseende, idet man oplyste, at de ledende Mænd i flere af de Lande, der havde Landbrugsdirektør eller Landbrugsminister, stadig henviste til Danmark, hvor Landbruget i de sidste Tider havde været i en heldig kraftig Udvikling, væsentlig fremkaldt eller støttet af frie Kræfters Virksomhed og af de Foranstaltninger, Landhusholdningsselskabet havde iværksat, saasom et rationelt Mejeribrug, Kvægudførsel til England, Ansættelse af Konsulenter, praktisk Uddannelse af Landvæsenslæringer o. s. v. Fra en Side hævdedes, at en Institution som et Landbrugsdirektorat vilde svække Landhusholdningsselskabets ligesom ogsaa, om end i mindre Grad, de samvirkende Landboforeningers Betydning, medens der derimod fra anden Side fremhæves, at en saadan Direktør tvertimod vilde bidrage til et forøget Samarbejde mellem et udvidet Præsidium for Landhusholdningsselskabet og Regjeringen. Fra flere Sider hævdedes stærkt Ønskeligheden eller Nødvendigheden af at have Fagkundskaben repræsenteret i Departementet, i hvilket en altfor stor Mængde heterogene Sager nu vare henlagte under en enkelt Mands Ledelse og væsentlige Afgjørelse, hvorfor det var vanskeligt eller umuligt at finde den ønskelige Indsigt paa alle foreliggende Omraader; men medens dette havde ført de oprindelige Forslagsstillere til at ønske et selvstændigt Landbrugsdirektorat, fremhævedes fra anden Side, at man hellere skulde søge den tilstedeværende Mangel afhjulpen ved et under Ministeren sorterende Landbrugssekretariat, der, ved Siden af at være Ministeriets umiddelbare sagkyndige Raadgiver i Landbrugsspørgsmaal af mindre Betydning, vilde være i Stand til at paavise, ved hvilke af de bestaaende Landbrugsinstitutioner eller ved hvilke andre Midler de større til Ministeriet kommende Landbrugsspørgsmaal eller Opgaver bedst lade sig belyse og besvare, ligesom ogsaa Bearbejdelsen af det indkomne Materiale maatte kunne besørges i et

saadant Landbrugssekretariat; man ønskede med andre Ord Initiativet til og Løsningen af Landbrugets Opgaver vedblivende paa de Steder, hvor det hidtil havde været, men ønskede tillige en sagkyndig Støtte for Landbruget i Administrationen. — Skjøndt Meningerne saaledes vare meget ulige, vare dog mange af den Anskuelse, at der maatte kunne komme noget ud af det stillede Forslag ved Samarbejde fra forskjellig Side, naar det samtidig kunde tages under Overvejelse, at gennemføre de nødvendige Ændringer i Landhusholdningsselskabets Organisation for at sætte dette i Stand til i fuldere Maal end hidtil at kunne være ansvarsbærende og ansvarshavende Raadgiver for Regjeringen i Landbrugsspørgsmaal. Det besluttedes derfor enstemmig at nedsætte et Udvalg til videre Behandling af de fremsatte Forslag, og den følgende Dag valgtes hertil Selskabets Præsidium og Sekretær samt d'Hrr. Hofjægermester Fr. Friis, Professor Segelcke, Etatsraad Valentiner, Hofjægermester Vind og Godsejer Ingerslev, og da den sidstnævnte var fraværende, valgtes som Suppleant i hans Sted Forpagter Bokelmann.

Dette Udvalg holdt Møde i Juni, og foruden almindelige Udtalelser om Løsningen af den stillede Opgave fremkom Ønsket om, at jeg som Medlem af Udvalget og Sekretær i Landhusholdningsselskabet skulde samle Materiale til Belysning af de Midler, der i andre Lande benyttes til Landbrugets Fremme. Af saadant Materiale havde jeg tidligere i Tidsskriftet for 1880 og 1883 givet udførlige Meddelelser om Sverrig, Norge, England og Belgien, men da det ogsaa maatte ansees ønskeligt at have lignende Oplysninger angaaende Forholdene i Tyskland, foretog jeg med Præsidiets Billigelse i 14 Dage i September Maaned en Rejse til Preussen, Sachsen, Brunsvig, Hannover og Oldenburg og tilstillede Udvalget en Betænkning derom, som findes meddelt nedenfor tilligemed en forudskikket Indledning angaaende Ordningen af Statens og Foreningernes Samarbejde til Landbrugets Fremme.

I en Række Udvalgmøder, den 10de—13de November udarbejdedes derefter et Forslag til Oprettelsen af et Landbrugsraad, hvilket Forslag blev forelagt Bestyrelsesraadet i dets Møde den 13de November, og i Princippet godkendt af dette. Da Tiden ikke tillod Bestyrelsesraadet at drøfte de enkelte Paragrafer, blev der ikke afstemt over disse, men Raadet vedtog foreløbig Forslaget i dets Helhed og henviste det til videre Behandling i et kombineret Udvalg, bestaaende af det oprindelige Udvalg og Delegerede fra Fællesforeningerne, til hvilke der er udgaaet en Indbydelse i saa Henseende.

Da de i det omhandlede Øjemed udarbejdede Beretninger ligesom ogsaa Kjendskab til det foreløbig vedtagne Forslag maa antages at have almindelig Interesse, meddeles de nedenfor i følgende Orden:

1. Ordningen af Statens og Foreningernes Samarbejde til Landbrugets Fremme.
2. Kongeriget Sachsen.
3. Kongeriget Preussen:
  - a. Landbrugsadministrationen.
  - b. Den preussiske Stats Landbrugsbudget.
  - c. Det landøkonomiske Foreningsliv i Preussen.
  - d. Foreningslivet i Hannover.
4. Hertugdømmet Brunsvig.
5. Storhertugdømmet Oldenburg.
6. Forslag til Oprettelsen af et Landbrugsraad samt dertil knyttede Bemærkninger.

J. C. la Cour.

1. Ordningen af Statens og Foreningernes Samarbejde til Landbrugets Fremme.

Er end den Enkeltes Dygtighed og Energi den vigtigste Faktor til Fremme og Udvikling af Landbruget som af alle andre Næringsveje, saa er dog Samarbejdet gennem Stats- og Foreningslivet og den Forstaaelse og Troskab, hvormed dette finder Sted, ogsaa af overmaade stor Betydning. Det er dette Samarbejde, jeg har søgt at skaffe Oplysning om fra de os omgivende Lande, (Sverrig, Norge, England, Belgien, Sachsen, Preussen, Hannover, Oldenburg og Brunsvig), og hvor stor Forskjelligheden end er i Arbejdets Deling og Ordning i de enkelte Lande, synes dog for de flestes Vedkommende følgende Hovedpunkter at have fundet Stadfæstelse:

1. Regjeringernes og Foreningernes Virksomhed viser sig lige nødvendig, den ene kan ikke undvære den anden, de supplere hinanden; — at den lovgivende og administrative Virksomhed gennem Lovene, der gives, og den Understøttelse, de paa mangfoldige Maader baade direkte og indirekte yde, i høj Grad indvirke paa Landbrugets Vilkaar og derved kunne lette eller vanskeliggjøre dets Udvikling, er vist, men ligesaa vist er det, at den befrugtende, impulserende og ledende Virksomhed ind i de enkelte Kredse, enkelte Egne, enkelte Bedrifter ikke vil kunne udøves af hine Myndigheder, men nødvendigvis kræver et vel ordnet og virksomt Foreningsliv.

2. De to Myndigheder paa dette Omraade, Staten og Foreninger, maa derfor gjensidig respektere og støtte hin-

anden; Foreningerne føle let og hurtig, hvor uundværlig Statens Medvirkning er for at løfte denne eller hin Op-gave; Staten — og det saavel den lovgivende som administrative Del af denne — er derimod paa Grund af sin Magtfulde mere fristet til at overse, at et sundt og kraftigt Foreningsliv er ligesaa nødvendigt for den, naar den skal kunne vente, at dens Beslutninger skulle finde en frodig og bearbejdet Jordbund i Befolkningen, thi mangler det, vil Regjeringens Indflydelse paa vort fagmæssige Landbrugs Fremme snart vise sig meget afstumpet og begrænset. Der kan administreres uden Foreninger, men der kan ikke virkes, thi Regjeringens Virksomhed kan saa kun stykkevis og haltende trænge ud i de periferiske Kredse, hvor den netop skulde sætte sin Frugt.

3. Fortroligt Kjendskab til selve Landbrugets Krav, Vilkaar og Virkemidler er ligesaa nødvendigt for Statens som for Foreningernes Virksomhed. Ved Siden deraf maa der ganske vist ogsaa være Kjendskab til den bestaaende Lovgivning og til andre borgerlige Virksomheders berettigede Indflydelse osv., men det førstnævnte Kjendskab er ikke blot det principale, men ogsaa det afgjort fundamentale. Ved de Grene af Centraladministrationen, hvis Hovedopgave er at fortolke de bestaaende Love og kontrollere og vejlede de lokale Embedsmænd og Autoriteter ved Benyttelsen af disse, er selvfølgelig en overlegen juridisk Indsigt og Klarhed Hovedsagen, saaledes som i alt, hvad der vedrører Kommunalvæsenet, Retsvæsenet, Skattevæsenet o. lign., men hvor det er praktisk Virksomhed, der skal ledes eller bedømmes, saasom i Landvæsenssager og anden borgerlig Næring, i Bestyrelsen af Skove og andre Domæner, i Kirke- og Skolesager osv., vil den faglige Indsigt yde den bedste Garanti for en heldig Ledelse og Udvikling, naar een Hovedbetingelse fyldestgøres.

4. Denne Hovedbetingelse er, at Vedkommende kan administrere. Dette er en Hovedsag. I Spidsen for dette faglige, juridiske og sociale Kjendskab — som maa danne de egentlige Arbejds kræfter, — maa der sættes en

Mand med administrativ Dygtighed eller Evne til at lede og styre de forhaandenværende Kræfter og Midler paa bedste og lempeligste Maade til Opnaaelse af de stillede Formaal. Denne Evne maa derfor ogsaa fremfor alt være tilstede saavel hos den Mand, der sættes i Spidsen for Landbruget i Ministeriet, som hos den Mand, der staaer som Formand i denne eller hin Landboforening, — han kan være Landmand, Jurist, Nationaløkonom eller endog uden nogen særlig saadan Fordannelse, men han maa i hvert Fald kunne administrere.

5. Naar denne administrative Kapacitet, hvem Landbrugets Ledelse i øverste Instants undergives, haves, da bliver det næst Fornødne at have en klar Erkjendelse af hvilken Medhjælp han trænger til, hvor den skal søges, og hvorledes den — for saa vidt den skal søges paa flere Hold — skal organiseres.

I denne Organisation af Medhjælp og samvirkende Kræfter finder der nu i de fleste Lande, og særlig i Tyskland, trods de forhaandenværende Forskjelligheder, en vis Ensartethed Sted, navnlig med Hensyn til følgende Punkter:

- a. I en stor Del Ministerier findes fagkyndig Medhjælp med landøkonomisk Fordannelse, saaledes i Preussen (Dr. Thiel), i Dresden (Gehejme-Regjeringsraaderne Hennig og Kock), i Baden (Ministerialraad Buchenberger), i Hessen (Dr. Jaup), i Oldenburg (Rüder), i Brunsvig (Generalsekretær Buerstenbinder) og i Sachsen-Weimar (Dr. Stöckhardt). — I Bayern, Sachsen-Coburg og Altenburg findes ingen landøkonomisk uddannet Medhjælp i Ministeriet. — I Würtemberg og Brunsvig danner den landøkonomiske Centralforenings Bestyrelse Regjeringens umiddelbare Medhjælp i Landbrugssager, og i det sidstnævnte Land er, som nærmere sees af Beskrivelsen af dette Land, Foreningens Generalsekretær tillige ansat i Ministeriet.

- b. Den fagkyndige Medhjælp refererer i Regelen Sagerne

- saavel for Afdelingscheferne som for Ministeren; i Kongeriget Sachsen tillige i Landdagen.
- c. I alle Stater findes en Repræsentation for det frie Foreningsliv, i Regelen under Navn af Landbrugsraad eller »Centralstelle für die Landwirthschaft«.
  - d. Dette Raad er i de fleste Stater godkjendt af Regjeringen og i en Del Stater tillige af Kongen efter en af den lovgivende Forsamling tagen Beslutning.
  - e. Landbrugsraadet bestaaer foruden af de umiddelbart eller middelbart af Landboforeningerne valgte Repræsentanter jævnlig tillige af Delegerede fra Regjeringen og af Repræsentanter for de videnskabelige eller særlig tekniske Institutioner, hvis Virksomhed drages Landbruget til Nytte, saasom Landbohøjskoler. Forsøgsstationer, Veterinærskoler, polytekniske Lærestanstalter o. lign.
  - f. Vedkommende Minister, Departementschef og den Fagkyndige i Ministeriet, hvad enten dette nu er selve Departementschefen eller en Kontorchef, Komitteret eller Referent have Adgang til og jævnlig, flere Steder endog som Regel, deltage i Landbrugsraadets Møder.
  - g. Landbrugsraadets Forhandlinger ere som oftest offentlige, men Sager kunne paa Ministerens eller Forsamlingens Forlangende behandles for lukkede Døre.
  - h. Landbrugsraadet afgiver ikke blot Betænkning over de af Regjeringen forelagte Spørgsmaal, men ogsaa over de fra de enkelte Foreninger fremkomne Forslag og Andragender, hvad enten disse vedrøre større Kredse eller kun Foreningens egen lokale Virkekreds.
  - i. Ved Siden deraf betragtes det som Landbrugsraadets Pligt at være opmærksom paa og til Regjeringen at indgaa med Forslag og Forestillinger om Foranstaltninger, der ville kunne fremme Landbruget, enten ved at tilføre det nye Virkemidler eller væрге det mod truende Farer og Tryk.
  - k. Landbrugsraadet har i Regelen ikke nogen direkte Indflydelse paa Iværksættelsen eller Gjennemførelsen

af de paa dets Foranledning eller ifølge dets Anbefaling besluttede Foranstaltninger.

1. Dette finder i Regelen Sted enten direkte fra Ministeriet eller gennem de større Provinsforeninger, der da stilles under en vis Kontrol og maa aflægge aarlige detaillerede Regnskaber over de dem af Staten betroede Midler, ligesom ogsaa Beretning om deres øvrige Virksomhed, hvilke Beretninger enten indsendes direkte (som i Tyskland) eller indsendes til og ledsages af Betænkninger af Landbrugsraadet eller et af dette nedsat Udvalg (som i Sverrig, Belgien og Bayern).

Naar jeg efter disse almengyldige Bemærkninger om Landbrugets Organisation i de os omgivende Lande skal tillade mig at fremdrage Organisationen af Landbrugsinstitutionerne her i Landet, undersøge, hvilke Brøst der muligvis maatte klæbe ved denne, og paavise, hvorledes disse ventelig for en Del ville kunne afhjælpes, da finder jeg mig saa meget mere foranlediget dertil, som der i det afholdte Udvalgs møde fremkom en saadan Opfordring til mig, da det ventelig kunde fremme Forhandlingerne i det følgende Møde, naar der forud for dette kunde foreligge et Udkast, selv om dette paa flere Punkter ikke fandt Udvalgsmedlemmernes Billigelse.

Naar vi da fra Udlandet vende vor Opmærksomhed paa vore egne Forhold, bemærkes strax, at her findes en Institution, det kongelig danske Landhusholdningsselskab, hvortil der ikke findes noget Tilsvarende i de andre omtalte Lande med Undtagelse af »The Royal Agricultural Society of England« og den landøkonomiske Centralforening for Brunsvig, der i Modsætning til de andre tyske Centralforeninger har mange bidragydende Medlemmer. Landhusholdningsselskabets Alder (stiftet 1763), dets Oprindelse (stiftet i en højst sørgelig Periode af vort Folks Udvikling, da Troen paa Landbruget som

Danmarks Hovednæring var svigtet hos en stor Del af de ledende Statsmænd), det store Antal Medlemmer, der ikke mindst i de senere Aar har sluttet sig til det fra alle Landets Egne (henimod 1000), den Tillid, der lige fra dets første Tid er viist det baade af Kongerne, Statsmyndighederne og andre hel- og halvofficielle Institutioner, der have benyttet dets Raad og søgt dets Vejledning, den gode Medhjælp, Selskabet aldrig forgjæves har paakaldt hos Staten, Landmændene eller Videnskabsmændene til Fordel for en eller anden af dette iværksat eller anbefalet Foranstaltning, — alt dette har givet det en saadan Stilling i Befolkningen, at det, trods den Kritik, der er øvet eller forsøgt øvet over dets Handlinger, og uagtet det aldrig har søgt efter at faa noget legaliseret Stempel som Centralorgan for det danske Landbrug, dog af Alle — om end med ulige Følelser og vel ogsaa til ulige Tilfredshed — erkjendes og maa erkjendes at beklæde en saadan Stilling som ledende Centralorgan. Men naar dette er Tilfældet, saa skyldes det foruden alt det Forannævnte særlig én Omstændighed, nemlig den, at Selskabet aldrig paa noget Tidspunkt fortrinsvis har taget Hensyn til egne Medlemmers Interesser, men har altid først og fremmest haft hele det danske Landbrugs Tarv og Interesser for Øje, ja har vel endog fuldt saa meget seet paa at kunne støtte de mindre velstillede Samfundsklassers Interesser som egne Medlemmers, og at Selskabet ikke blot fortrinsvis har stillet sine ledende Mænds og Funktionærers samt egne Medlemmers Kræfter til Disposition i saa Henseende, men at det ogsaa i samme Øjemed har anvendt og anvender Størsteparten af de betydelige Kapitalrenter, der tilhøre det, og de ikke mindre store Kontingentmidler, dets Medlemmer aarlig indbetale. Det disponerer, bortset fra Statskassens Tilskud, aarlig over et Beløb af omtrent 40,000 Kr.; af disse lægges der kun Beslag paa omtrent 8000 Kr. i de enkelte Medlemmers direkte Interesse; alt det Øvrige, omtrent 30,000 Kr., foruden en stor Masse Arbejde ofres frit og frankt paa almennyttige Foranstaltninger til Land-

brugets Fremme og disses Administration: Til Konsulenter, hvis Hjælp staaer til fri Disposition for Alle og benyttes af Alle, uden Hensyn til om de ere Medlemmer af Selskabet eller ikke, til Understøttelse for fattige Højskoleelevers Ophold ved Veterinær- og Landbohøjskolen, til Rejsestipendier i Ind- og Udland særlig for de Mænd, hvis Kundskaber ville komme Almenheden og de store Klasser i Befolkningen til Gode formedelst Vedkommendes Stilling som Redaktører, Landbrugslærere, Foredragsholdere, Konsulenter osv.; — dernæst benyttes dets Midler og Kræfter og have i lange Tider været benyttede til Uddannelse af Lærlinger, Præmiering af fortjenstfuld Virksomhed i Landbruget, særlig mindre Jordbrug, til Uddeling af Bøger til Sognebiblioteker, til Ophjælpning af Landbrug og Fiskeri i de nordlige Blande osv. osv. Og denne Virksomhed udøves væsentlig i Stilhed, altid uegennyttig, og uden at nogensinde uvedkommende, sociale eller politiske Hensyn gjøre sig gjældende; — en Undersøgelse i Øjeblikket vilde sikkert vise, at langt den overvejende Del af Selskabets personlige Understøttelser tildeles Folk, der i politisk Retning staa paa anden Side, end det almindelig antages, at Flertallet af Selskabets Medlemmer befinder sig, og ved Valg til Selskabets Tillidsposter spørges der ikke om det sociale eller politiske Stade, men kun om Dygtigheden, hvorfor man ogsaa blandt dets Tillidsmænd finder Mænd af helt ulige Samfundslag og af ulige politisk Opfattelse. Selskabet som saadant kan hævde ikke ved Valg eller indenfor sin Administrations Omraade at tage politiske Hensyn, og kan med befojet Ret forlange Bevis for det Modsatte, naar det fremsættes. Adgangen til at blive Medlem af Selskabet staaer aaben for enhver hæderlig Mand eller Kvinde, — den Afstemning om Optagelse, der finder Sted, er i Virkeligheden en ren Formalitet. Medlemskontingentet er forholdsvis højt, og heri har man villet se en Sigtning af de Personer, der ville kunne ventes at melde sig til Optagelse; men dels er det høje Kontingent nødvendigt for at kunne støtte de mange Krav, der melde sig, de mange Andra-

gender, der indløbe, og dels vil enhver Paastand om social eller politisk Bihensigt med det høje Kontingent vise sig meningsløs, naar man seer hen til, at dette Selskab, der raader over saa betydelige Midler, kun forbeholder sig selv at besætte Halvdelen af Pladserne i sit Bestyrelsesraad, men frit overlader hele den anden Halvdel til Landets Landboforeninger, hvortil enhver Jordbruger maa antages at have Raad til at skaffe sig Adgang og derved Indflydelse; — der skal utvivlsomt ledes vide om, inden man finder et Selskab i den Stilling som Landhusholdningsselskabet, der har gjort alle til Landbruget knyttede Mænd, store som smaa, et saa tillidsfuldt og uegennyttigt Tilbud som dette. Hvis Selskabet derfor ændrede sin Virksomhed derhen, at det udelukkende anvendte sine Midler og Kræfter i Medlemmernes Interesse og unddrog de mange almennyttige Formaal sin Understøttelse, vilde der utvivlsomt føles et Savn paa mange Hold.

Jeg har fremført dette, ikke for det ærede Udvalgs Skyld, der kjender det ligesaa godt som jeg, men fordi muligvis denne Betænkning eller Dele af den senere kan komme offentlig frem, og det kan da være paa sin Plads, ja ligefrem korrekt og nødvendigt, at der gives en, om end kort, dog nogenlunde fyldig Fremstilling af Selskabets Virksomhed paa et Tidspunkt, da det fra flere Sider tages under Overvejelse at ændre Selskabets Organisation eller at ændre det Grundlag for en Samvirken, der hidtil har bestaaet med Regjeringen paa den ene Side og Landboforeningerne paa den anden.

Derefter skal jeg fremdrage de Anker, der i de senere Aar fremføres mod den nuværende Landbrugsorganisation her i Landet, og som vist alle kunne henføres under følgende Punkter:

1. Man beklager Savnet af Sagkundskab i Ministeriet, og det baade hvor det gjælder Behandlingen af Lovudkast, Iværksættelsen af de vedtagne Love og andre administrative Foranstaltninger, ligesom ogsaa hvor det gjælder om at vaage over Landbrugets Interesser, være opmærksom

saavel paa de nye Midler, der kunne fremme det, som paa de nye Farer, der true det, og i begge Tilfælde tilbørlig hurtig og sikkert at tage Initiativet. Men samtidig med at der udtales Ønsket om en saadan Sagskundskab i Ministeriet, udtales der paa den anden Side stærkt Nødvendigheden af, at en saadan Fagkundskab i Ministeriet maatte forstaa at begrænse sin Indflydelse og Vægten af sine egne Anskuelser, at Vedkommende ikke vil gribe for stærkt ind i den Virksomhed, som hidtil har været henvist til Foreningslivets Om-sorg og Varetægt, om end Staten for en Del har ydet Midlerne dertil, (Præmiering ved Dyrskuer, af Huslodder og ved Udstillinger; Konsulentsager, Foredragsvirksomhed osv.), men at han meget mere vil søge at støtte Foreningsvirksomheden ved at betro denne nye Opgaver og ved i det Hele taget at støtte Foreningernes Autoritet i Befolkningen, da Statsstyrelsen i Virkeligheden derved vil støtte sig selv.

2. Man beklager, at der ikke er givet det fagmæssige Landbrug en mere systematisk ordnet Lejlighed til at gjøre sin Anskuelse gjældende overfor Regjeringen og Rigsdagen end den, der ligger i en spredt Henvendelse fra de enkelte Provins- eller Lokal-Foreninger til Regjeringen, selv om denne derefter i Regelen afæsker det kongelige Landhusholdningsselskab en Betænkning, og man fremhæver, at man kan ikke erkjende dette Selskab eller dets Bestyrelsesraad og Præsidium for at være en gyldig Repræsentation for det danske Landbrugs Interesser.

Vel lyder der ogsaa i flere andre Retninger Klager: For smaa Statstilskud, Savnet af statslønnede Fagmænd i de vigtigste Landbrugsgrene, af Foredragsholdere og Vandrelærere, hvis Vejledning stilles til Befolkningens Raadighed, Oprettelse af Forsøgsstationer og Kontrolanstalter i Landets forskellige Egne, bedre Udvikling af vore Kommunikationsmidler særlig Englandstrafikken, bedre og til Landbruget mere hensyntagende Ordning af vore Jernbaners Tarif- og Togbestemmelser osv. osv., men da alle disse Klager egentlig ikke vedrøre Klagerne over Landbrugets mangelfulde Organisation, om de end jævnlig blandes dermed — flere

af dem ville vedblive at lyde, hvilken Ordning der end træffes, — vil der ikke her være nogen Grund til at tage Hensyn til dem.

Begge Anker indeholde maaske nok noget Berettiget, men de Ulemper, der hidrøre fra den nuværende Ordning, ere i Virkeligheden langt mindre, end Almenheden i Regelen antager. Hvorledes der skal kunne skaffes Ministeriet den formentlige savnede Fagkundskab, og hvilken Stilling der skal gives denne, eller med andre Ord, om det skal være en Landbrugsdirektør, en Kontorchef, en Referent eller en Kommitteret, vil helt og holdent bero paa de Kræfter, der staa til Raadighed, thi, som tidligere stærkt er fremhævet, Hovedsagen er, at den øverste og egentlig afgjørende Post er beklædt af en administrativ Dygtighed, men om dennes faglige Uddannelse er landøkonomisk, juridisk eller nationaløkonomisk, er aldeles ligegyldigt, kun maa disse Kundskaber paa en eller anden Maade staa til hans umiddelbare Disposition: forstaaer han at administrere, skal han nok ogsaa forstaa at benytte dem og give dem den Plads indenfor Ministeriets Ramme eller i umiddelbar Tilslutning til dette, i hvilken deres Evner kunne komme til at gjøre bedst Fyldest, desuden vil den dygtige Administrator forstaa at ordne en hensynsfuld og hensigtsmæssig Samvirken med Foreningerne og andre frie Institutioner til Landbrugets Fremme. Ordningen af Kræfterne i Ministeriet vil altsaa bero paa disses Værdi og maa ændres ved en Vexlen af Personerne ¹⁾.

1) Jeg har ladet ude af Betragtning, at ogsaa Ministeren selv kunde være den Fagkyndige; dette vilde maaske af flere Grunde være heldigt, men en saadan Fordring kan ikke stilles, saalænge Landbruget sorterer under en saa omfattende og mangesidig Forvaltningsgren som Indenrigsministeriet, der paa Grund af dets overvejende Indflydelse paa al borgerlig Næring og deraf flydende mange Forhandlinger med Folkerepræsentationen fortrinsvis bør besættes med en politisk Minister, — det er en Mand, der under normale Forhold godt kan samarbejde med Rigsdagen. Det vilde derfor være urigtigt fortrinsvis at kræve Fagkundskab i Landbruget hos Indenrigsministeren, om Landbruget end med

Repræsentationen for det faglige Landbrug gennem Foreningslivet maa derimod, da saa mange og stadig vxlende Kræfter skulle samvirke, gives en fast Organisation. Her paatrænger sig imidlertid først det Spørgsmaal: Har da den hittidige Ordning, ifølge hvilken Regjeringen væsentlig har benyttet Landhusholdningsselskabet, dets Præsidium og Bestyrelsesraad som Tillidsmand og som en Slags Repræsentant for Landbrugets faglige Interesser, arbejdet uheldig? Dette vil næppe med Rette kunne paastaaes; ganske vist vil det altid kunne siges, at vi under andre Forudsætninger og en anden Styrelse kunde være naaet videre, og ganske vist kan der ogsaa peges paa denne eller hin Foranstaltning, som maaske burde være fremdragen eller ordnet paa en noget anden Maade, men i sin store Almindelighed vil det dog vist med Rette kunne hævdes, at under den nuværende Ledelse af vort fagmæssige Landbrug har dette naaet en Udvikling, der godt kan taale en Sammenligning med de fleste af vore Nabolande, og at vor Landbrugshistorie ikke i større Maal, ja næppe i saa stort Maal som flere andre Landes, frembyder Exempler paa fejlagtige og mislykkede Foranstaltninger, hvis Iværksættelse man efter kortere eller længere Tids Forløb har fortrudt. En Forandring i det Bestaaende kan derfor næppe i og for sig siges at være nødvendig, men derimod kan den maaske nok kaldes tilraadelig, hvis der derigennem, som der paastaaes, vil kunne opnaaes en engere og fyldigere Samvirken med den spredte

---

Glæde kan erfare, at dette finder Sted, og selv om Indenrigsministeriet blev delt, og man her som i flere andre Lande samlede Landbrug, Industri og Handel under en egen Minister — hvilket man har vedtaget ved 1ste Behandling i Sverrig —, vilde Landbruget ligesaa lidt som Industrien eller Handelen kunne gjøre Fordring paa, at Ministeren skulde være særlig sagkyndig paa dets Omraade; — det maa derfor ogsaa i dette Tilfælde finde sig henvist til, at det fortrolige Kjendskab til det er repræsenteret ved en eller anden Embodsmænd i Ministeriet eller i nøje Tilslutning til dette.

Foreningsvirksomhed ud over Landet, og Grundene, der anføres for en Forandring, ere følgende:

1. Tidsaanden kræver en faglig Repræsentation paa en bred Basis, saa at alle berettigede Interesser kunne finde sig repræsenterede i denne.

2. Landhusholdningsselskabets Behandling inden lukkede Døre af store, vigtige Spørgsmaal, som ere det forelagte af Regjeringen eller tilstillede fra Landboforeningerne, og et kort summarisk Referat om disse Forhandlinger, et Aarstid efter at de have fundet Sted, kan ikke kaldes tidssvarende.

3. Landbruget kan ikke være tilfreds med, at en Del af de Tanker og Forslag, der indbringes til Regjeringen eller Landhusholdningsselskabet, forsvinde eller lægges til Side, uden at der offentlig gjøres Rede for Grundene dertil. Herved svækkes den faglige Almensans i Befolkningen, istedetfor at det burde være Autoriteterne magtpaaliggende at styrke den.

4. Fællesforeningerne have, dels paa Grund af de store Kredse, de repræsentere, dels paa Grund af den livlige Drøftelse, de stillede Spørgsmaal undergives, og dels paa Grund af de mange indsigtfulde Mænd, disse Foreninger tælle i deres Midte, en vis Ret til at være repræsenterede i den Forsamling af Landmænd, som i sidste Instants behandle de fra dem kommende Forslag, saa at de dér i den mundtlige Debat kunne hævde deres Meninger og Indstillinger.

5. Kun gennem en offentlig Forhandling af en slig Repræsentation haves det nødvendige Korrektiv mod Fremkomsten af umodne Forslag og Planer og den tilbørlige Garanti for, at der af Statsmyndighederne (Regjeringen og Rigsdagen) tages fuldt Hensyn til Landbrugets fra et fagligt Stade velovervejede Ønsker.

Alt dette fører her som andetsteds i Retning af et Landbrugsraad med offentlige Forhandlinger, men medens man dér har organiseret et saadant paa bar Bund,

haves her allerede Anlægget til et saadant i Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, og det turde vel fortjene nøje Overvejelse, om Staten kan være tjent med at give Afkald paa dette Anlæg istedetfor at opretholde Traditionen og formaa Selskabet til at ændre og udvide sit Bestyrelsesraad saaledes, at det for alle de Sagers Vedkommende, der ikke udelukkende vedrøre selve Selskabet og dets Virksomhed, imødekommer de Krav, der ovenfor ere antydede som berettigede. Derved vil Regjeringen undgaa at bryde Kontinuiteten, den vil have et Sæde og Forretningsbureau for dette Landbrugsraad uden selv at skulle grunde noget helt nyt, og den vil ikke blot have Raadets Støtte for de større Spørgsmaals Vedkommende de enkelte Gange om Aaret, da dette samles, men den vil for de mindre Spørgsmaals Vedkommende til enhver Tid af Aaret kunne søge den samme Vejledning som hidtil i Landhusholdningsselskabet. — Jeg troer, Fordelene ved en saadan Ordning ere overvejende, særlig naar den støttes af en tilsvarende Ordning i Fællesforeningernes Forretningsgang, og skal derfor tillade mig at foreslaa, at eventuelle Ændringer komme til at gaa i denne Retning. Naar jeg ikke allerede nu tillader mig at stille et bestemt Forslag angaaende disse Ændringer, da skeer det kun, fordi dette maa betragtes som unyttigt, indtil Udvalget har tilkjendegivet, om det i det Hele taget ønsker en Reform, og om det i saa Fald ønsker, at den skal gaa i den antydede Retning.

---

2. Kongeriget Sachsen.

Den øverste Ledelse af Landbruget i Kongeriget Sachsen beroer hos Indenrigsministeriet (Minister: v. Nostitz-Wallwitz), hvis Forretninger ere delte mellem to Departementer, af hvilke det ene omfatter Landbrug, Haandværk og Handel. Dettets Chef, Geheimeraad von Eiensiedel, aflagde tidligere Referat til Ministeren i alle Landbrugs-spørgsmaal og mødte i Stænderne (Rigsdagen) for paa hans Vegne at give Oplysninger og forsvare forelagte Landbrugslove samt de hans Ressort vedrørende Sager. Nu er dette overdraget til Referenten i Landbrugssager, Gehejme Regjeringsraad Koch, der saavel aflægger Referat for Ministeren som møder i Rigsdagen.

Der findes ikke i Sachsen noget centralt Landbrugs-selskab, i hvilket hele Landets Landbrugsinteresser ere koncentrerede, og Regjeringen har derfor 1872 foranlediget oprettet et Landbrugsraad, i hvilket den egentlige faglige Behandling af alle større Landbrugsspørgsmaal finder Sted, inden de bringes frem i Rigsdagen, eller afgjøres af Ministeriet eller dettets overordnede provinsielle Embedsmænd. Da dette Landbrugsraad kun delvis er valgt af Regjeringen, men hovedsagenlig sammensat af Repræsentanter for de provinsielle eller lokale Foreninger, maa disse først kortelig omtales.

Der findes i Kongeriget Sachsen for Tiden 498 lokale Foreninger, hvis Opgave er ved ulige Midler at fremme Landbruget i dets Helhed eller en enkelt af de dermed beslægtede Erhvervsgrene, altsaa foruden almindelige Landboforeninger tillige Foreninger for Opdræt, Havebrug, Biavl, Fjerkræavl, Veterinærvesen o. Lign. Disse 498 Foreninger have til-

sammen for Tiden 28,532 Medlemmer, altsaa i Gjennemsnit 50—60 Medlemmer, men Antallet varierer iøvrigt fra 14 til 288, saaledes, at det navnlig er Foreningerne for Fjerkræavl, Biavl og Havebrug, der have det store Antal Medlemmer. Disse Foreninger bestemme selv Størrelsen af deres Kontingent, der er meget forskjelligt, men i Gjennemsnit $1\frac{1}{2}$ Reichsmark aarlig. De vælge hver en Formand og hans Stedfortræder eller Næstformand. Disse lokale Foreninger varetage temmelig selvstændig de stedlige landøkonomiske Interesser og iværksætte alle de væsentlige dertil sigtende Foranstaltninger, dels ved egne Midler, dels ved Understøttelse fra Staten, der i Regelen udbetales dem gennem Kredsforeningen (Kredsens Fællesforening).

Kredsforeningerne. De foran nævnte lokale Foreningers Formænd og Næstformænd træde sammen i 5 Kredse, nemlig for Dresden, Leipzig, Chemnitz, Reichenbach og Bautzen og danne saaledes de respektive 5 Kredsforeninger, der hver vælger sin Formand og hans Stedfortræder eller Næstformand samt en Sekretær. Disse Kredsforeninger modtage dels Bidrag fra deres lokale Foreninger, vel i Gjennemsnit 1500 Mk. hver, dels Bidrag fra Staten, i Gjennemsnit 8—10,000 Mk. hver. Dette Bidrag fra Staten gives ikke i en rund Sum, men i bestemte Øjemed i Henhold til indsendte Andragender. Det er navnlig Kredsforeningerne, der ere den egentlige Iværksætter og Udøver af praktiske Foranstaltninger i større Omfang til Landbrugets Fremme, saaledes som f. Ex. Kredsdyrskuer, Afholdelsen af Landbrugsmøder (se nedenfor), Oprettelsen af Forsøgs- og Kontrolanstalter, provinsielle landøkonomiske Undervisningsanstalter osv. Disse Kredsforeninger have hver sit Bureau, udgive undertiden Landbrugsblade og have Bibliothek til Medlemmernes Brug osv., ere altsaa temmelig frie og uafhængige af hinanden, men samvirke dog gennem det fælles Landbrugsraad, det saakaldte Landes-Cultur-Rath. Dette bestod tidligere som en udelukkende privat Institution, dannet af Repræsentanter for de 5 Kredsforeninger og med den Opgave som Fællesorgan for dem

alle at give deres Andragender til Regjeringen forøget Vægt. Men Raadet, der ikke havde bedragsydende Medlemmer og heller ikke modtog nogen Understøttelse af Staten, underholdtes udelukkende ved Bidrag fra Kredsforeningerne, og Regjeringen havde hverken juridisk eller moralsk Forpligtelse til at høre det.

I 1872 og 76 omdannedes Raadet og blev paa en Maade en Statsinstitution, idet dets Organisation, Virksomhed og Pengeunderstøttelse nu er bestemt ved en af Stænderne vedtagen, af Kongen underskreven Lov af 9de April 1872 med Tillæg af 17de Juli 1876.

Landbrugsraadets Organisation. Det bestaaer af 26 ordentlige Medlemmer, nemlig af a) de 5 Kredsforeningers Formænd, b) 3 af Regjeringen valgte Landmænd eller Landbrugskyndige og c) 13 valgte paa 6 Aar af alle Landmænd, der som Ejere eller Forpagtere drive Ejendomme, paa hvilke der efter Fradrag af Bygningsafgiften hviler mindst 120 Skatteenheder (vil være omtrent 5 Tdr. Land god Jord). Sachsen er i dette Valgøjemed delt i 13 Kredse; naar et Valg skal foretages, vælger Regjeringen for hver af disse Kredse en Valgkommissær, og han ordner hele Valget ved at formaa en Mænd i hver By eller hvert Sogn til at modtage Stemmesedler fra de derværende Valgberettigede. Deltagelsen i disse Valg er ikke stærk, omtrent $\frac{1}{8}$ af de Valgberettigede (800 i Gjennemsnit i hver Kreds, med i Gjennemsnit 5000 Vælgere), og hidtil har det kun undtagelsesvis forvoldt Valgkamp.

De her under a, b og c nævnte $5 + 3 + 13 = 21$ Medlemmer vælge en Generalsekretær og en fagkyndig Repræsentant for de 4 Hovedvirksomhedsgrene: 1, Nationaløkonomi, 2, Skovbrug, 3, Landbrugsskolerne og 4, de landøkonomiske Forsøgsanstalter*).

Landbrugsraadet kommer saaledes til at bestaa af 26 Med-

*) Disse 4 Repræsentanter ere i Øjeblikket Prof. Roscher for Nationaløkonomi, Overførster Judeich for Skovbrug, Prof. Blomeyer for Landbrugsskolerne og Prof. Nobbe for Forsøgsanstalterne, altsaa alle ansete og fortjenstfulde Mænd.

lemmer, men disse kunne nu for hver Valgperiode dels vælge overordentlige Medlemmer, der hver for sig vælges med Hensyn til en eller anden bestemt Virksomhedsgren og have Stemmeret for dennes Vedkommende, men derimod kun raadgivende, ikke voterende Stemme, naar Forhandlingerne vedrøre andre Virksomhedsgrene, (i Øjeblikket er der saaledes 5 overordentlige Medlemmer nemlig for Landbrugsmekanik, Veterinærvæsenet, Havebrug, Hesteavl og Biavl), — dels indbyde sagkyndige Medlemmer til et eller andet Spørgsmaals Behandling, og disse Medlemmer deltage kun i vedkommende Møde og uden Stemmeret.

Landbrugsraadet vælger selv sin Formand og dennes Stedfortræder eller Næstformand; Formanden leder Raadets Forhandlinger, underskriver dettes Betænkninger i Forbindelse med Generalsekretæren og repræsenterer Raadet saavel overfor Ministeriet som iøvrigt udadtil. Landbrugsraadet kan overdrage en Enkelt (Ordføreren) eller en Kommission af sin Midte at forberede og indlede et eller andet Spørgsmaal. Kommissionerne eller Udvalgene vælge selv deres Formand og Ordfører. Landbrugsraadets Formand og Generalsekretæren have Ret til at overvære alle Udvalgsmøder.

Raadet holder i Regelen Møde 1 à 2 Gange om Aaret (Foraar og Efteraar), og Møderne, der som oftest vare to Dage, holdes i 1ste Kammers Lokale. Alle de valgte Medlemmer ere pligtige at møde. Kun Sygdom og Bortrejse ere antagelige Undskyldningsgrunde, i andet Fald maa bødes 3 Thaler. Ministeren for det Indre, Direktøren for Ministeriets Departement for Landbrug, Industri og Handel og Ministeriets Referent i Landbrugsspørgsmaal kunne overvære Forhandlingerne og deltage i disse, og de benytte sig stadig af denne Ret.

Landbrugsraadets Virksomhed. Denne er udtrykt saaledes i § 2 af Loven af 9de April 1872:

»Landbrugsraadets Opgave er at repræsentere, fremme og udvikle Landbruget.

I dette Øjemed har det særlig

1. den Ret at henvende sig til Regjeringen med selvstændige Andragender og Indstillinger vedrørende den det stillede Opgave;

2. den Pligt som sagkyndigt Organ at staa Regjeringen bi ved alle Lovgivnings- og Administrationsspørgsmaal vedrørende Jordbruget og de landøkonomiske Interesser. Saa vidt Forholdene paa nogen Maade tillade det, skal det høres i ethvert vigtigt Anliggende af denne Art.*

Udførelsen af denne Lovparagraf er suppleret med en ministeriel Forordning af 15. April 1872, hvori som § 3 bestemmes:

Landbrugsraadets forretningsmæssige Samvirken med Regjeringen foregaaer ordentligvis gennem Indenrigsministeriet. Andragender og Indstillinger maa derfor, selv om de vedrøre Forhold, som sortere under andre Ministerier, indsendes gennem Indenrigsministeriet. Kun de Betænkninger, hvorom enkelte Autoriteter eller Embedsmænd henvende sig direkte til Landbrugsraadets, stiles direkte til disse.

Ogsaa er Landbrugsraadets berettiget til at træde i umiddelbar Forbindelse med enkelte Embedsmænd for at erholde Oplysninger om Fakta indenfor deres Omraade.

Mindst hvert 3die Aar skal Landbrugsraadets tilstille Indenrigsministeriet en Beretning om Landbrugets Stilling og Raadets Virksomhed. —

Da Generalsekretæren er det egentlige forretningsledende Medlem af Landbrugsraadets, skal der endnu tilføjes Hovedpunkterne i den for ham udfærdigede Instruktion:

Generalsekretæren er stemmeberettiget, forretningsførende Medlem af Landbrugsraadets, skal besørge alle Forarbejder og Skrivelser vedrørende Udførelsen af Raadets og dets Formands Beslutninger og i Forbindelse med Formanden undertegne de nødvendige Skrivelser. Han skal drage Omsorg for, at Landbrugsraadets og Udvalgets Forhandlingsprotokoller føres paa en hensigtsmæssig Maade, og bærer Ansvar for Rigtigheden deraf. Han er Kontorets Chef og bærer som saadan Ansvar for alt Personelt

og Materielt dette vedrørende. Kassererforretningerne paa-
hvile Generalsekretæren. Det er en væsentlig Opgave for
hans Virksomhed at tage Initiativet til nye og udvikle alt
bestaaende Foranstaltninger til Landbrugets Udvikling.
Han maa derfor stadig staa i Forbindelse med Formanden,
Raadets Medlemmer Kredsforeningerne og, naar de lokale
Forhold gjøre det nødvendigt, tillige med de lokale Forenin-
ger. Han bør derfor jævnlig besøge disse Foreningers
Generalforsamlinger og Udvalgs møder og baade mundtlig og
skriftlig virke for en fornuftig Anvendelse af de natur-
videnskabelige og de nationaløkonomiske Love. Raadets
og Formandens Beslutninger skulle dog først og fremmest
varetages.

Iøvrigt skal han besvare de Spørgsmaal, der forelægges
af Regjeringen og de kongelige Embedsmænd samt af Kreds-
foreningerne og Landboforeningerne og, hvor det er nød-
vendigt, ledsage Svarene med Betænkninger. Han skal for-
syne Udvalgene eller disses Ordførere med Materiale. Han
skal bearbejde det statistiske Materiale, der vedrører Land-
bruget, samt redigere et Blad som Organ for Landbrugs-
raadet.*)

---

*) Det ministerielle Regulativ af 12te Juni 1873 indeholder i sin §
22 følgende Bestemmelse om:

Landbrugsraadets Samvirken med de land-
økonomiske Kredsforeninger.

De landøkonomiske Kredsforeninger have ikke mistet noget af
deres Virksomhedsomraade ved Landbrugsraadets Oprettelse (Re-
organisation).

Dog er det ønskeligt, at de af deres Andragender, der have
en almengyldig Betydning, stiles til Landbrugsraadet, for derfra
ledsagede af dets Betænkning at indsendes til Ministeriet, medens
Kredsforeningerne derimod vedblivende kunne forhandle direkte
med Ministeriet om de Spørgsmaal, der ligge indenfor deres
Virkekreds.

Paa den anden Side er det ønskeligt, at der finder en umiddel-
bar livlig Samvirken Sted mellem Landbrugsraadet og Kreds-
foreningerne. De maa derfor gjensidig udvekle de af dem ud-
givne Tryksager, og Kredsforeningerne maa underrette Landbrugs-

Som Navnet udtrykker, er Landbrugsraadet kun et Raad, dets Udtalelser eller Beslutninger have ingen afgjørende eller bindende Betydning, men da Forhandlingerne ere offentlige*) og gennem Pressen strax komme til Almenhedens Kundskab, og da Regjeringen fremsender Landbrugsraadets Betænkninger som Bilag til de Lovforslag, den forelægger Stænderne (Rigsdagen), saa faa de i Regelen en vægtig og temmelig afgjørende Indflydelse paa Sagernes endelige Skjæbne. Derimod er Landbrugsraadet uden direkte Indflydelse paa Iværksættelsen, Gjennemførelsen og den senere Kontrol med de af Regjeringen eller Rigsdagen godkjendte Forslag, idet denne Virksomhed helt og holdent hviler i den ministerielle Administrations Haand.

Paa lignende Vis er Landbrugsraadet stillet overfor de Andragender eller Forslag, der tilstilles det enten direkte fra Kredsforeningerne eller gennem Regjeringen**); om disse Sager og Spørgsmaal afgiver og indsender Landbrugsraadet sin Betænkning, men har heller ikke en lovbefalet Indflydelse paa Iværksættelsen og Gjennemførelsen af eller paa Kontrollen med de af Kredsforeningerne foreslaaede eller ved Raadets eget Initiativ foranledigede Foranstaltninger; dette skeer af Ministeriet umiddelbart gennem Kredsforeningerne. Da Landbrugsraadet altsaa ikke som Regel iværksætter nogen Foranstaltning eller fører den ud i Livet, omfatter dens Budget i det Væsentlige kun Administrationsudgifter til Forhandlinger og Forretningsførelsen. Generalsekretæren er lønnet, de øvrige Med-

---

raadet om Afholdelsen af deres Generalforsamling og andre større Forsamlinger, ligesom Landbrugsraadet saa ofte som muligt, særlig ved Generalsekretæren, maa deltage i disse Forsamlinger.

*) Dog kunne Forhandlingerne paa Ministerens Forlangende eller ifølge Raadets Ønske i enkelte Sager holdes for lukkede Døre. Det Medlem, der da meddeler Udenforstaaende noget af det Forhandlede, idømmes en betydelig Bøde.

***) Af samtlige Forslag og Andragender, der behandles og expederes af Landbrugsraadet, kommer omtrent Halvdelen fra Kredsforeningerne, $\frac{1}{4}$ fra Regjeringen, og $\frac{1}{4}$ skyldes selve Landbrugsraadets Initiativ.

lemmer af Landbrugsraadet modtage kun Rejsepenge og Diæter ved Møderne, eller naar de sidde i Udvalg. Indtægterne bestaa af 12,000 Kr. af Staten, af 1000 Kr. af do. til Uddeling af Friexemplarer af Landbrugsraadets Tidsskrift og af Renter af dets Kassebeholdning. Strække Pengene ikke til, er Landbrugsraadet berettiget til, efter indhentet Samtykke hos Regjeringen, at udskrive det Nødvendige i Lighed med og i Forbindelse med den øvrige Skat hos alle de Landbrugere, der ere valgberettigede, saaledes at disse komme til at betale i Henhold til deres Skatteevne; (de 2 Gange, det har fundet Sted, udskreves $\frac{2}{10}$ Pf. pr. »Steuertaxt«, hvilket for de mindste Bønder kunde blive 24 Pf., for de store Godsbesiddere 100—200 Mark). Denne Skatteudskrivningsret giver Landbrugsraadet en særlig Stilling som en Art Statsinstitution.

Et af de faa Tilfælde, hvor Landbrugsraadet træder i aktiv Virksomhed for Landbruget, er ved de store Landmandsforsamlinger og fælles Landbrugsudstillinger for Kongeriget Sachsen, der afholdes hvert 5te Aar (næste Gang i September 1887). Den forberedende Komite for disse dannes af Landbrugsraadets Formand og Næstformand samt Generalsekretæren i Forbindelse med Formændene for de 5 Kredsföreninger og Sekretæren for den Kredsförening, indenfor hvis Virkekreds Landmandsmødet skal afholdes, idet denne Sekretær da sædvanlig bliver Mødets Sekretær.

Landbrugsraadet har nedsat følgende faste Kommissioner:

1. For Undervisning, Forsøg og Statistik. 6 Medlemmer.
2. For økonomiske Spørgsmaal af direkte Betydning for Landbruget. 5 Medlemmer.
3. For økonomiske Spørgsmaal af indirekte Betydning for Landbruget. 5 Medlemmer.
4. For rent faglige Landbrugsspørgsmaal. 5 Medlemmer.
5. For Frugt- og Havedyrkning. 6 Medlemmer.
6. For Landbrugsredskaber og Maskiner. 4 Medlemmer.

Tidligere var der ogsaa en Kommission for Hesteavl. Dens Virksomhed falder nu ind under den 4de Kommission.

Til Vurdering af Landbrugets Betydning i Kongeriget Sachsen ville nedenstaaende statistiske Data kunne tjene:

Hele Landet indtager 272 □ Mil med 2,760,586 Indbyggere. Deraf udgjorde i Aaret 1878 Arealet til

Mark og Have	812,268	Hektare.
Enge	186,137	—
Græsgange	15,530	—
Vinbjerge	1,283	—
Benyttet til Avl	1,015,218	—
Skove og Plantninger	415,161	—
Det produktive Areal ialt ...	1,430,379	—
Ødemarker	2,873	—
Byggeplads	12,249	—
Stenbrud	2,246	—
Veje og Jernbaner	33,726	—
Damme og Søer	9,108	—
Vandløb	6,133	—
Hele Arealet ...	1,496,714	

Af Befolkningen var 1875 beskæftiget med

Landbrug, Skovbrug, Jagt og Vinavl	421,267
Andre Næringsveje og Bestillinger	2,239,319
Ialt ...	2,760,586

Procentvis fordelte falde paa

Landbrug, Skovbrug, Jagt og Vinavl ..	15, ₂₆	pCt.
Bjergdrift, Industri og Bygningsvæsen .	53, ₂₁	—
Handel og Omsætning	9, ₁₇	—
Personlige Tjenestydende	2, ₇₈	—
Daglejere og andre Haandarbejdere ...	9, ₉₃	—
Hær og Flaade	0, ₉₆	—
Øvrige Næringsveje	3, ₉₅	—
Uden bestemte Næringsveje	4, ₇₄	—

Men der finder en stærk Aftagen Sted i Antallet af dem, der beskjæftige sig med Landbrug, Skovbrug, Jagt og Vinavl, og derimod en stærk Forøgelse af dem, der beskjæftige sig med Bjergdrift, Industri og Handel. Den procentvise Fordeling var nemlig:

for	1849.	1861.	1871.	1875.
Landbrug, Skov-				
brug, Jagt og				
Vinavl	32, ₂₇ pCt.	25, ₁₄ pCt.	16, ₂₁ pCt.	15, ₂₆ pCt.
Bjergdrift, Indu-				
stri etc.	47, ₆₂ —	51, ₈₀ —	51, ₈₃ —	53, ₂₁ —
Handel og Omsæt-				
ning	4, ₆₃ —	6, ₁₅ —	10, ₁₃ —	9, ₁₇ —

---

3. Kongeriget Preussen.

A. Landbrugsadministrationen.

(Kursorisk fremstillet).

Ministerium for Landbrug, Domæner og Skove,

Minister: Dr. Lucius.

Understatssekretær: Marcard.

Bureauchef: Nitsche.

Iste Afdeling for Landbrug og Stutteri.

Direktør: Understatssekretær Marcard.

8 Referenter eller »Vortragende Rätthe«; nemlig Overstaldmesteren Generallieutenant Lüderitz og 7 Gehejme-Ober-Regierungs-Rätthe (svarende til vore Etatsraader), af hvilke Dr. Thiel er Referent i de faglige Landbrugsanliggender, medens de andre referere om: Veterinærvæsenet, Inddæmnings- og Kanalvæsenet, det private Skovvæsen, Fiskeri og Jagt, Landbrugs-Kreditanstalterne, Hagel- og Kvægforsikring, landboretlige Spørgsmaal osv.

2den Afdeling for Domænerne.

Direktør: Dr. Michelly.

3die Afdeling for Jagt og Skovbrug.

Direktør: Overførster Ulrici.

For disse 2 Afdelinger haves tilsammen 11 Referenter.

Under Ministeren sortere 5 Kollegier eller Kommissioner, nemlig:

1. Das Landes-Oeconomie-Collegium.
2. Die Central-Commission für das agricultur-chemische Versuchs-Wesen.
3. Die technische Deputation für das Veterinairwesen.
4. Commission zur Prüfung der Thierärzte.
5. Central-Moor-Commission.

Formændene for disse Kommissioner tages blandt en af de ovennævnte Embedsmænd, — Understatssekretær Marcard er saaledes Formand for 2 af Kommissionerne; — de øvrige Medlemmer af disse ere Videnskabsmænd, Godsejere, Veterinærer osv.

Størst Betydning og den mest omfattende Virksomhed for Landbruget har af de nævnte 5 Kommissioner

Das Landes-Oeonomi-Collegium. Dettes Bestemmelse er at støtte Ministeren med raadgivende Betænkninger i alt hvad der vedrører Land- og Skovbrugets Fremme. Men desuden er Kollegiet berettiget til ved selvstændige Andragender til Ministeren at varetage Land- og Skovbrugets Interesser. Det bestaaer af 28 Medlemmer, af hvilke Ministeren udnævner 9, og de 19 vælges af de 13 landøkonomiske Centralforeninger i det preussiske Monarki. Deres Virksomhed er et Æreshverv, og de vælge selv deres Formand for Kollegiet. De skulle samtidig være Medlemmer af det tyske Landbrugsraad, der omfatter ikke blot Preussens, men hele det tyske Riges Interesser.

B. Den preussiske Stats Landbrugsbudget.

Kun en mindre Del af Statsudgifterne bringes direkte i Anvendelse fra Ministeriet; Hovedmassen anvendes eller fordeles gennem de landøkonomiske Central- og Hovedforeninger, medens der derimod kun højst undtagelsesvis, saa at sige aldrig, tilstaaes en lokal Landboforening nogen Understøttelse direkte fra Staten, men kun gennem den Central- eller Hovedforening, hvortil den hører.

De samtlige Udgifter paa Landbrugsministerens Budget beløbe sig i disse Aar omtrent til 8 Millioner Mk., men kun en mindre Del af disse kommer Landbrugets fagmæssige og videnskabelige Udvikling til Nytte, thi dette kan egentlig kun siges om

970,000 Mk., der anvendes til Landbrugsundervisning, Forsøgsvirksomhed o. L.

650,000 Mk., der anvendes til Husdyrbrugets Fremme.

260,000 Mk. til Understøttelse af Landboforeningerne og til de af Lokalautoriteter iværksatte særlige Landbrugsforanstaltninger,

men derimod ikke om de øvrige Beløb, der med afrundede Summer fordeles saaledes:

Landbrugs-Ministeriet	410,000 Mk.
Auseinandersetzungs-Behörden, o: de over hele Preussen fordelte Embedsmænd til Ophævelse af Fællesskab, Udskiftning, Fæsteafløsning osv., og de hermed forbundne Arbejder	3,780,000 —
Ober-Landes-Culturgericht o: en Domstol for Afgjørelser af retslige Landbrugsspørgsmaal	140,000 —
Veterinærvæsenet (Veterinærskolerne og Dyr-lægerne)	730,000 —
Fiskeriernes Fremme	220,000 —
Frugtavlens Fremme	20,000 —
Landforbedringer saasom Klitvæsenet, Dige-væsenet, Kystsikringer, Mosekulturer....	880,000 —
Pension-, Enke- og Børneunderstøttelser af Bestillingsmænd ved Landbrugsforvaltningen	70,000 —

Det er altsaa ialt knap 1,800,000 Mk., der gennem Landbrugsministeriet anvendes direkte til Landbrugets Fremme. Øjemedene, hvori disse anvendes, og det Forhold, hvorefter de fordeles til Preussens 13 Provinser, vil fremgaa af følgende Data, uddragne af den meget omfattende Beretning fra det preussiske Landbrugsministerium for Aaret 1883.

Statens Landbrugsskoler o. Lg.

Direkte under Landbrugsministeriet sorterer kun	
Landbohøjskolen i Berlin, der aarlig koster .	217,000 Mk.
Do. i Poppelsdorf	102,000 —
Det pomologiske Institut i Proskau	47,000 —
Do. i Cassel.....	5,000 —
Frugt- og Vinavlsskolen i Geisenheim.....	62,000 —
Havebrugsskolen i Potsdam	12,000 —
Den agrikulturkemiske Forsøgsstation i Wies-	
baden.....	4,000 —
16 Middel-Landboskoler	255,000 —

Alle andre Landbrugsakademier, Højskoler og lavere Landbrugsskoler, Forsøgsstationer, Kontrolstationer o. Lg. sortere derimod under Kultusministeriet ¹⁾ eller under vedkommende Provins-, Hoved- eller Kredsforening, der har fremkaldt dem og økonomisk opretholder dem med Bidrag fra Staten og jævnlig tillige fra lokale Autoriteter, Sparekasser, Forsikringsselskaber o. Lg.

Staten bidrager saaledes gennem vedkommende Provinsforeninger til

13 Forsøgs- og Kontrolstationer	95,000 Mk.
Vandrelærere (af hvilke der er 1 à 12 i hver	
Provins)	52,000 —

Statens Veterinærvæsen.

De 2 Veterinærskoler, i Berlin og Hannover, medføre en aarlig Udgift af 240,000 Mk., men have en Indtægt af 130,000 Mk., saa den virkelige Udgift kun er 110,000 Mk. De sortere umiddelbart under Staten.

1 Veterinærfysikus, 34 Departements- og 372 Kreds-Dyrlæger medføre, iberegnet deres Rejseudgifter, Grænse-Kontrol o. Lg., en aarlig Udgift af 350,000 Mk.

¹⁾ Ved følgende Universiteter gives en mere eller mindre omfattende og fyldig Undervisning i Landbrug, Husdyrbrug og derhenhørende Grundvidenskaber, nemlig i Königsberg, Breslau, Halle, Göttingen og Kiel. Udgiften hertil afholdes af Universiteterne, der sortere under Kultusministeriet.

Erstatninger for nedslaaede snivede Heste udgjorde 1883—84 76,000 Mk. og for nedslaaet lungesygt Kvæg 48,000 Mk. (I alle Provinser, med Undtagelse af Østpreussen og Hessen-Nassau, er der i det nævnte Aar udbetalt Erstatning for nedslaaet lungesygt eller mistænkeligt Kvæg, — i Provinsen Schleswig-Holstein endog et Beløb af 19,500 Mk., altsaa over Trediedelen af det samlede Beløb).

Statens Bidrag til Landboforeningernes Virksomhed for Husdyrbrugets og andre Formaals Fremme.

Til Husdyrbruget anvendes af Statsmidler som tidligere nævnt 650,000 Mk., af disse udbetales
 210,000 direkte til Væddeløbsforeninger
 145,000 hovedsagenlig til Centralforeningerne til Fremme
 af Hesteavl
 280,000 do. til Do. til Fremme
 af den øvrige Husdyravl og Mejerivæsenet.

De gennem Centralforeningerne i disse Øjemed uddelte Beløb, modtagne af Staten, fordele sig saaledes mellem de forskellige Provinser:

	Hesteavl	den øvrige Husdyravl og Mælkerivæsen
Østpreussen	26,500	23,000
Vestpreussen . . .	4,600	9,000
Brandenburg	8,900	30,400
Pommern	12,300	16,700
Posen	13,000	12,650
Schlesien	9,400	31,300
Sachsen	10,500	17,500
Schlesvig-Holstein	8,600	22,200
Hannover	17,500	32,600
Westphalen	7,400	14,400
Hessen-Nassau . .	5,100	14,300
Rhinpreussen . . .	6,800	36,800
Hohenzollern . . .		1,400

Foruden forannævnte Beløb modtage Central- og Hovedforeningerne aarlig af Staten omtr. 180,000 Mk. nemlig:

til Hjælp ved Generalsekretærernes Lønninger	31,000	Mk.
— — — Bureau- og Forretningsførelsen	14,700	—
— Fremme af bestemte Opgaver	13,300	—
— Fremme af Foreningernes Virksomhed i det Hele taget	109,000	—
— Tryksager og andre Udgifter	11,500	—

Centralforeningernes Indtægter og Udgifter.

Et nøjere Indblik i de enkelte provinsielle Centralforeningers økonomiske Forhold vil fremgaa af omstaaende Tabel over deres Antal, Indtægter og Udgifter. Indtægterne beløbe sig ialt til 960,000 Mk., naar de foran nævnte Indtægter, der tilflyde dem fra Staten, ikke medregnes.

Udgifterne beløbe sig ialt til 1,500,000 Mk., naar der ikke medtages de af Staten i bestemte Øjemed ydede Bidrag, med Hensyn til hvilke Foreningerne nærmest maa betragtes som ansvarhavende Expedienter, men derimod de til friere Disposition stillede Beløb. De fordeles som følger:

Centralforeningernes Indtægter.

Provinsernes Navn.	Landboforeningernes Antal	Bi-, Haver-, Fjerkræ- og lignende Foreninger	Det samlede Mellemstallet	De aarlige Indtægter					Heraf tilbyder Centralforeningens Kasse
				Det samlede Mellemstadsbidrag	Renter af Kapitaler	Tilskud fra Kommunal-, Kreds- og Provnings-Fonds	Forskjellige andre Indtægter	Talt	
Østpreussen	148	154	7185	30219	18363	2400	6876	57858	31590
Vestpreussen	70	70	3348	14721	3195	4300	8587	30803	18386
Brandenburg	100	110	8243	42280	750	2969	2662	54661	16500
Pommern	46	90	4847	17148	3094	18091	5855	44188	32660
Posen	65	68	3236	18062	300	3830	3386	25578	13590
Schlesien	69	75	6777	46165	30856	3 245	74628	187894	109133
Sachsen	83	90	12269	44755	2135	16119	9072	72081	11840
Schleswig-Holstein	81	86	10498	34944	339	2200	3445	40928	7811
Hannover	184	188	26761	78384	2011	14566	9130	104091	34343
Westphalen	85	97	17971	47433	4514	22040	40946	115033	36841
Hessen-Nassau	49	58	6466	19483	9003	14861	11289	54636	21845
Rhinprovinzen	320	415	18427	55320	7484	61200	49698	168702	135534
Hohenzollern	8	14	1813	2834	140	—	696	3670	1331
Talt	1308	1515	127841	458748	82284	198821	221270	960123	471404

Centralforeningernes Udgifter.

Provinsernes Navn	Til Heste- avlens Fremme	Til den øvrige Husdyr- avls Fremme	Til videnskabelige Foretagender			Medlems- blade	Forret- nings- førelse	Til almindelige Opgaver, Skatter og Afgifter	Samlede Udgifter
			Forsøgs- og Kontrol- stationer	Vandre- lærere	Undervis- ning og lignende Øjemed				
Østpreussen	23170	27677	15424	10300	5700	5740	16156	26556	130723
Vestpreussen	2220	5975	14532	2700	3470	1431	8862	2745	41835
Brandenburg	8800	35770	10800	4067	1732	287	17092	12293	92841
Pommern	11490	11540	13551	1040	36741	3386	10597	13006	101301
Posen	12800	14778	17125	4250	220	900	10862	23320	84255
Schlesien	9230	37175	32294	5000	99487	7856	13644	97655	302341
Sachsen	9020	19535	79438	2400	—	6795	8004	6246	131438
Schleswig-Holstein. Hannover	8559 16865	17880 37006	23935 13691	5500 7195	124 10057	2684 21298	7797 47805	1742 19931	68221 163848
Westphalen	6400	15200	23460	6577	1048	9537	11610	17890	91722
Hessen-Nassau	6173	15167	17121	2856	9961	5701	14097	18416	89492
Rhinprovinzen	5448	33468	23210	53272	1391	9593	22380	30909	184671
Hohenzollern	1900	1860	—	150	800	1850	1078	615	8253
Ialt	122075	273031	246581	110307	170731	77008	181984	271324	1,491041

Det samlede aarlige Budget for Statens og Foreningernes Udgifter til Landbrugets faglige og videnskabelige Udvikling (Landbrugsundervisning og Forsøgsvirksomhed, (undtagen den, der sorterer under Kultusministeriet), Husdyrbrugets Fremme, Mejeribrugets Fremme, Forretningsførelsen (undtagen Ministeriets), Biavl, Fjerkræavl osv. osv.) vil efter Foranstaaende omtrent være

fra Staten	1,880,000 Mk.
fra Foreningerne	960,000 —
	<hr/>
Ialt	2,840,000 Mk.

Paa det danske Statsbudget findes i tilsvarende Øjemed opført følgende Udgiftsbeløb:

Vet. og Landbohøjskolen og Forsøgs-	
laboratoriet (Denne omfatter som be-	
kjendt andet og mere end den egent-	
lige Landbrugsundervisning)	170,000 Kr.
Til Husdyravlens Fremme	70,000 —
Til Foreninger, Konsulenter, Hedeselsk.	129,000 —
	<hr/>
	369,000 Kr.
I Landboforeningerne findes omtrent 33,000 Med-	
lemmer, altsaa $\frac{1}{4}$ af Preussens, hvis Medlems-	
kontingenter kunne anslaaes til omtrent	150,000 —
	<hr/>
	519,000 Kr.

Hertil kommer endvidere de ret betydelige Beløb, Foreningerne modtage fra Sparekasser, Stiftelser, Legater og Renterne af deres Kapitaler, om hvilke Indtægtsposter Intet foreligger.

C. Det landøkonomiske Foreningsliv i Preussen.

Landbrugets Ordning gennem Foreningerne grupperer sig paa en noget ulige Maade i de forskjellige Provinser¹⁾, men i dem alle staaer der en Provins- eller Centralforening i Spidsen for Provinsens landøkonomiske Interesser, og saavel Provins- som Statsregjeringen henvender sig til den om Betænkninger vedrørende Landbrugsforholdene i Provinsen eller i enkelte Dele af denne. I flere Provinser har denne Centralforening ingen egentlige Medlemmer, men er faktisk egentlig en Fællesrepræsentation for Provinsens lokale Landboforeninger, fremgaaet ved Valg af Delegerede (i Regelen Formændene) for disse, og selv hvor Centralforeningen har egne Medlemmer, er det dog væsentlig Lokalforeningernes Delegerede og den af disse valgte Styrelse, der leder og afgjør Forretningerne, men Lokalforeningerne maa da ogsaa i Regelen afgive en Del af deres Medlemskontingenter, forskjellig for de forskjellige Provinser, til deres Centralforening. I de fleste Provinser findes intet Mellemlid mellem Centralforeningen og de enkelte Egenes Lokalforeninger, de saakaldte »Kreisvereine« eller »Zweigvereine«, men i enkelte Provinser ere Lokalforeningerne først samlede i større Distriktforeninger (Hauptvereine), og disse samles da atter i Centralforeningen eller Provinsforeningen. Intetsteds er dette ordnet saa regel-

¹⁾ Den administrative Inddeling i Preussen er Provinser, der deles i Regjeringsdistrikter, som atter deles i Kredse, og hvis øverste administrative Embedsmænd henholdsvis ere Overpræsidenter, Regjeringspræsidenter og Landraader. I Preussen er der 13 Provinser.

mæssig og systematisk som i Hannover, thi det landøkonomiske Foreningsliv er dér fuldstændig ligeløbende med den ovennævnte verdslig administrative Inddeling. Her findes nemlig:

for Provinsens Vedkommende en Provins- eller Centralforening.

— Regjeringsdistriktets do. en Hovedforening,

— Kredsens do. en Kredsforening.

Da Foreningslivet i denne Provins er stærkt udviklet og i flere Retninger lærerigt, skal jeg omtale det nærmere, men først fremsætte mere almindelige Bemærkninger om det preussiske Foreningsliv.

De Lokalforeninger, der saaledes slutte sig sammen i større Grupper og tilsidst samle sig i Centralforeningerne, ere som oftest almindelige Landboforeninger, bestemte til saavidt muligt at virke i alle de Retninger, hvortil der særlig trænges. Men ved Siden af disse staaer Foreninger med enkelte særlige Opgaver saasom Foreninger for Hesteavl, Kvægavl, Biavl, Mælkeri, Havebrug, Frugtavl, osv. osv., der jævnlig indtræde i Centralforeningen, men undertiden slutte sig sammen i egne Selskaber til Fremme af deres særlige Opgaver. — Endelig findes der endnu et ikke ringe Antal Landboforeninger med almindelige eller særlige Formaal, der ikke have sluttet sig til andre eller til nogen Centralforening, men som helt føre deres eget Liv uden Understøttelse fra Stat eller Centralforening, men ogsaa uden Forpligtelse mod disse.

Lokalforeningerne have noget ulige Karakter i de østlige og vestlige Provinser. I de første ere de temmelig store og styres ofte af Statsemedsmænd; i de vestlige Provinser ere de derimod mindre, men da ogsaa talrigere og ledes da af større eller mindre Jordbrugere. — Meget faa af dem have nogen Grundkapital. Medlemsbidragene ere i Regelen smaa, og dog indtræde kun faa mindre Jordbrugere i Foreningerne, men disse bestaa næsten udelukkende af større og middelstore Landmænd. Der klages almindelig over Mangel paa Liv og Virksomhed i

Foreningerne, og hvis Staten ikke traadte til med sine betydelige Bidrag, der gjennem Centralforeningerne tilflyde Lokalforeningerne og gjøre det muligt, at disse kunne uddele Præmier, afholde Udstillinger, forbedre Husdyrholdet osv., vilde de føre et meget kummerligt Liv. Saasnart en ny Foranstaltning ønskes iværksat i en eller anden Forening, tænkes ikke paa at løfte den ved egne Midler, men man henvender sig strax til Staten om Bidrag, som imidlertid jævnlig maa væрге sig ved at sige, at der ikke paa Statsbudgettet er opført Bevillinger til saadanne Formaalets Fremme, og Foreningerne lade da ofte Sagen falde — den svage Opblussen har fundet Afløb i megen Tale og det lange skriftlige Andragende. Naar man seer dette og hører det stadfæstet ved de alvorlige Beklagelser, som i saa Henseende fremføres af dygtige og intelligente Kræfter i de ledende Landbrugsforhandlinger, hvor man derfor ogsaa med Iver har drøftet Spørgsmaalet, om ikke Landboforeningerne burde have Ret til at udskrive en om end lempelig Skat til Fremme af deres Virksomheder, saa ligger den Tanke temmelig nær, om ikke hele denne Slaphed og Mathed er en Følge af den disciplinerende Centralisations- og Formynderstyrelse, der udgaaer fra Regjeringen, og som udadtil viser den preussiske Stat i dens Magt og Glans, men indadtil lægger et vist apathisk Tryk over al borgerlig Virksomhed; — Staten vil regjere Alt, — og Alle vænnes derfor til at betragte Staten som sin Forsørger. Dette kan kun gaa til en Tid, baaren af en opfindsom, energisk og hensynsløs Statsmand, — men det maa tidligere eller senere føre til en Krise. En Reaktion mærkes allerede blandt de intelligente og mest fremsynlige Landmænd, og de søge at danne Institutioner, der frigjøre sig for Staten. I Modsætning til det tidligere nævnte Landes-Oeconomie-Collegium, der som nævnt dannes af 1 à 2 Repræsentanter fra Centralforeningerne i Preussens 13 Provinser, ialt 19, og af 9 af Ministeren valgte Medlemmer, og som er en preussisk Statsinstitution, der behandler de fra den preussiske Regjering forelagte eller til den gaaende Sager, er

man i Færd med at danne et frit centralt Landbrugs-selskab for hele Tyskland i Lighed med vort Landhus-holdningsselskab, under Navn af Deutsche Landwirth-schafts-Gesellschaft, der vil træde i Virksomhed, saasnart 2500 Medlemmer ere indmeldte, hvilket netop nu er skeet, og som da vil virke aldeles uafhængig af Staterne ved dets egne Midler, hvortil Medlemskontingentet, 20 Mrk., danner Grundlaget.

Siden 1872 har for hele det tyske Rige bestaaet et frit valgt Landbrugsraad, Deutscher Landwirth-schaftsrath, der imidlertid, som Navnet siger, kun er et Raad, om end uafhængig af Staterne og disses Embedsmænd, og som ikke virker med Pengemidler eller ved Iværksættelsen af aktive Foretagender. Det dannes af ligesaa mange Repræsentanter for de enkelte Staters Centralforeninger, som den enkelte Stat har Stemmer i det tyske Forbundsraad. Det har sat sig som Opgave (§ 1) at varetage det tyske Riges Landbrugsinteresser overalt, hvor Lovgivningsmyndighedernes Virksomhed bør paa-kaldes, og det afgiver derfor ikke blot Betænkning om de det forelagte Spørgsmaal, men det henvender sig ogsaa med motiverede Forestillinger til Rigs-kantsleren eller med Andragender til den tyske Rigsdag.

Efter disse Bemærkninger skal jeg nærmere omtale D. Foreningslivet i Hannover, der, som tidligere nævnt, særlig fortjener Paaagtning i flere Retninger.

Det Kongl. Landhusholdningsselskab i Hannover danner nu Provinsens Centralforening. Det oprettedes allerede 1764 og traadte 1850 i Forbindelse med de 8 Hovedforeninger i det daværende Kongerige Hannover ved at give Delegerede fra disse Plads i sit snævrere Udvalg, saa at dette blev et Centraludvalg. Det havde tidligere sit Sæde i Celle, men 1878 flyttedes dets Bureau og 1881 dets Bibliothek til Byen Hannover, hvor det

ejer et Hus (der har kostet 56,000 Mrk.; desuden ejer det en Kapital paa 50,000 Mrk.), og hvori der foruden en bortlejet Lejlighed haves Plads til Kontor, Bibliothek, Redaktionen af Foreningernes Organ »Hannoverschen Land- und Forstwirthschaftlichen Zeitung«, Bolig til Sekretæren, samt Læse- og Forsamlingsværelse til Benyttelse for alle de hannoveranske Foreningers Medlemmer. Selskabet har ingen betalende Medlemmer, men saakaldte »ernannte« eller virkelige Medlemmer (for Tiden 246), der vælges af Centraludvalget, ligesom ogsaa Æresmedlemmer (for Tiden 54, fortrinsvis Udlændinge) vælges af dette.

Det er altsaa i det saakaldte Centraludvalg, at Virksomheden har sin egentlige Ledelse, og dette Centraludvalg bestaaer af Formanden og en anden Delegeret for hver af de 8 Hovedforeninger, hvilke 16 Mænd vælge 5 Andre samt en Direktør og en Vicedirektør. Disse 23 Medlemmer, hvoraf Centraludvalget altsaa bestaaer, vælge en Generalsekretær. Direktøren og Vicedirektøren i Forbindelse med Sekretæren varetage de løbende Forretninger; naar større Sager komme for, nedsættes der Komiteer til deres Behandling, og hele Udvalget samles 2 Gange om Aaret, af hvilke Efteraarsmødet, der varer 4 à 5 Dage i November, altid holdes i Celle, medens Sommermødet, der varer et Par Dage, kan holdes andetsteds. Ved disse Møder, men særlig ved det førstnævnte, møde jævnlig Departementsdirektørerne eller andre Repræsentanter for Regjeringen; — det sidste Møde ifjor Efteraar overværedes saaledes af Departementsdirektørerne General Lüderitz og Dr. Thiel.

Saaavel af Selskabet, der altsaa fungerer som Centralforening, og som danner Provinsens landøkonomiske Mellemed med Stats og Provinsial-Regjeringen, som i de 8 Hovedforeninger, der ogsaa have deres Udvalg, Formænd og lønnede Sekretærer, udfoldes der en temmelig omfattende Virksomhed, af hvilken jeg nedenfor skal fremdrage nogle enkelte Punkter, men som Indledning dertil først meddele nogle statistiske Oplysninger om Medlemstal

og Budgetterne for Centralforeningen og de enkelte Hovedforeninger.

Centralforeningen.....					298	Medl.
Hovedforeningen i Hannover	16	Kredsf. med			2293	—
— Hildesheim	14	—	-		2174	—
— Göttingen	16	—	-		2328	—
— Lüneburg	44	—	-		8537	—
— Bremervørde	24	—	-		5338	—
— Osnabrück	36	—	-		2263	—
— Arenberg	18	—	-		1686	—
— Østfriesland	20	—	-		1976	—

188 Kredsf. med 26595 Medl.

desuden findes 23 Kredsforeninger, der ikke have sluttet sig til nogen Hovedforening.

Indtægterne vare i 1884:

	Egne Bidrag		Statens Bidrag		Af Indtægterne indbetalles i Centralkassen
	Renter og andre Indtægter		fra Ministeren	fra Centraludvalget	
Hovedf. i Hannover	15200	—	2500	4050	2542
— Hildesheim	14374	—	3500	1900	3296
— Göttingen	12049	—	5300	5600	7998
— Lüneburg	29224	—	4500	8700	10178
— Bremervørde	17864	—	7200	8750	5300
— Osnabrück	6402	—	3350	3000	2460
— Arenberg	3888	—	5375	2900	1660
— Østfriesland	11097	—	4800	5000	6126
	110098	—	36525	39900	39560

Foreningernes eget Bidrag har altsaa omtrent været 4 Mrk. pr. Medlem, og Statens Bidrag direkte og gennem Centraludvalget har været $\frac{2}{3}$ i Sammenligning med Foreningernes eget.

Blandt de mange Foranstaltninger, iværksatte og væsentlig opretholdt ved Central- og Hovedforeningernes Bidrag, i Forbindelse med Statens direkte eller indirekte Understøttelser, skal nævnes:

Paa Landbrugsundervisningens Omraade ¹⁾:
Landbrugsakademiet i Göttingen.

Landbrugsskolen eller den landøkonomiske Middel-
skole i Hildesheim.

Agerbrugsskolerne i Ebstorf, Bremervørde, Nienburg,
Norden, Meppen og Quakenbrück.

Vinterskolerne i Ahnsen og Suderburg.

Fortsættelsesskolerne i Lüchow, Woltersdorf, Dolgaw,
Zeetze, Zebelin, Gr. Wittfeitzen og Kiefen.

Mælkeriskolerne i Banche, Paese og Gr. Himstedt.

Landøkonomiske Foredrag af særlige Fagmænd
holdes hver Vinter paa omtrent 50 Møder i de forskjel-
lige Egne.

Forsøgsstationer og Kontrolstationer:

Göttingen, Hildesheim, Ebstorf og Bremervørde.

Landbrugsliteratur:

Centraludvalget udgiver 2 Landbrugstidender nemlig:
»Journal für Landwirtschaft«, redigeret af Professorerne Dr.
Henneberg og Dr. Drechsler, som udkommer kvartalsvis
og er et videnskabeligt Tidsskrift, der nyder ikke ringe

¹⁾ Den landøkonomiske Undervisning i Preussen meddeles paa 5
forskjellige Klasser af Skoler:

1. Landbrugs-Akademier eller Instituter beregnede paa et
2aarigt Kursus for Landmænd, et 3aarigt for Landbrugs-
lærere. Ere meget ringe besøgte undtagen i Halle og
Berlin.
2. »Landwirthschaftschulen« eller »landwirthschaftlichen Mittel-
schulen«, beregnede paa 3 Aar, tillige Undervisning i humani-
stiske Fag, give Ret for dem, der have gennemgaaet dem,
til at indskrives som 1aarige til Militærtjenesten, hvilken
Begunstigelse giver dem en Del Søgning.
3. »Ackerbauschulen« beregnede paa 2 Aar, undertiden kun theo-
retiske, undertiden tillige praktiske. Meget ringe besøgte.
4. »Winterschulen«, vare 5 Maaneder og holdes af dertil kvalifi-
cerede Lærere paa Landet. Ret godt besøgte,
5. Fortsættelsesskoler, hvor de ældste Børn i Almueskolen
(14—16 Aar) ved Siden af de almindelige Fag meddeles Un-
dervisning i Fysik og enkeltvis i Kemi. Havde en Gang
betydelig Søgning, ere nu i Forfald.

Anseelse som Organ for en stor Del af de ved de landøkonomiske Forsøgsstationer af forskellig Art udførte Arbejder, medens det ikke beskæftiger sig med de provinssielle Landbointeresser og Foreningsanliggender eller Diskussionerne paa de praktiske Omraader. Denne vigtige Side af Landbrugsliteraturen varetages derimod med udmærket Dygtighed af Centraludvalgets andet Organ »Hannoversche Land- und Fortswissenschaftliche Zeitung«, der redigeres af Generalsekretæren, Chr. Jenssen, og som udkommer ugentlig med omtrent 2 Ark stort Oktav og mange Tabeller og Afbildninger, til en Pris af 6 Mrk. for Abonnenter og 4 Mrk. for Foreningernes Medlemmer, en Pris, der kun kan holdes saa lav formedelst Centraludvalgets betydelige Understøttelse (omtrent 3000 Mrk. aarlig) og en rigelig Tilgang af Avertissementer (henimod 3000 Mrk.); samtlige Udgifter til Bladet udgjøre aarlig 15—18000 Mrk. — Iøvrigt udgive flere af Hovedforeningerne i Hannover egne Landbrugstidender; størst Udbredelse har det af Lüneburg Hovedforening udgivne Landbrugsblad, der udsendes i omtrent 8500 Expl. og kan leveres Medlemmerne for 50 Pfeninge aarlig formedelst den store Understøttelse fra Foreningens Kasse.

Forbrugs- og Produktionsforeninger samt Selskaber til Kulturforbedringer.

Af saadanne findes mange navnlig i det sydlige og østlige Hannover, og disse saakaldte »Genossenschaften« vinde stadig Udbredelse, ofte foranledigede af og tildels støttende sig til Landboforeningerne. Blandt de Opgaver, hvorom man saaledes har samlet sig, skal nævnes: Engvandinger, Tørlægninger, Digevæsen, Flodreguleringer, Hedeplantning, Fællesindkjøb af Gødning, Frø og Foder, Fællesmejerivæsen, Stivelsefabrikation, Sukker- og Spritfabrikation, Damptærskning, Forsikring af Korn mod Hagelskade, af Besætninger i Almindelighed og af kostbare Avlsdyr samt endelig Foreninger og Aktieselskaber

til Opdræt af gode Avlsdyr (Tyre- og Hingsteforeninger) af Stamdyr (Foreningen i Østfriesland tæller 182 Medlemmer, og har nu udgivet 1ste Bind af Stambog for østfriesisk Kvæg) samt til Fællessalg af Kvæg, Kalve og Svin ved direkte Handel med de større Markedspladser, i Lighed med den Forening, der i samme Øjemed har dannet sig i Oldenburg, og som omtales under dette, hvor Foranstaltningen først er fremkommen.

Jordkultur. Særlige Foranstaltninger til dennes Fremme træffes jævnlig i Hannover. I Hederne arbejde Udsendinge fra det geologiske Institut for at finde Mærgel, og i Nærheden af Marsken og Floderne spiller Benyttelsen af Hav- og Flod-Slik en lignende Rolle for de derværende Sand- og Mosejorder, eller maaske en endnu større, thi det er i stort og stedse stærkt stigende Maal, at den benyttes; som Exempel kan nævnes, at gennem Slusen ved »Norden« føres saaledes fra Marsken ad Kanalen ind til de høiere liggende Sand- og Moseegne aarlig 2000 til 2500 Pramme, hver indeholdende omtrent 60 Kubikalen frisk Slik, af hvilken der bruges 400 til en Td. Land, men som da ogsaa for lang Tid forandrer den ufrugtbare Jord til en meget yppig Jord. Ikke blot ad de mange Kanaler, men ogsaa ad Jernbanerne føres en stor Mængde Slik og Mærgel, skjøndt Banestyrelsen ikke her som i Oldenburg har villet tillade, at disse Vogne om Natten og under Opsyn aflæsses paa de Steder af Banelinien, der ere Forbrugerne belejligst.

Mosekulturen skjænkes megen Opmærksomhed og gennem Forsøg, sluttende sig til Moseforsøgsstationen i Bremen, søger men at vinde Klarhed i denne vanskelige Sag.

En Mængde Gjødningsforsøg ere iværksatte paa forskjellige Steder i Hannover ifølge Forslag og Ledelse af Prof. Drechsler i Göttingen, særlig med Kainit og Kalisalpeter, Chilisalpeter og Fosfater.

Paa Plantekulturens Omraade møde vi en hel Række af Foranstaltninger; nogle Steder indkjøber og for-

deler Hovedforeningen gode Kornsorter til Avl, andre Steder udvirke de Politiforordninger til Udryddelse af skadelige Ukrudplanter, andre Foreninger foranledige sammenlignende Dyrkningsforsøg med Kartofler, Foderurter o. Lg., og især søger man ved Udstillinger, Foredrag og trykte Vejledninger at vække Almenhedens Sans for en rationel Frugtavl og for en forstandig Benyttelse, Henlagring og Tørring af Frugt og Urter, og ved overmaade simple og hensigtsmæssige Apparater, der i det sidste Par Aar ere komne i Brug i dette Øjemed, imødeser man en hel Omvæltning i den nuværende Proviantering med Frugt og Kjøkkenurter. Avlen af Frugttræerne langs Landevejene bortauktioneres og indbringer Vejvæsenet i Hannover aarlig fra 40000 til over 100000 Mrk. (1881 endog 113237 Mrk.).

Foranstaltninger paa Husdyrbrugets Omraade lægge dog særlig Beslag paa Foreningernes Virksomhed ¹⁾, dels gennem Lokalskuer og større Fællesskuer, dels ved almindelige Udstillinger og dels ved særlige Udstillinger for enkelte Husdyrklasser (Hingste, Hopper, Føl og Tyre osv.), dels ved Hingste- og Tyreforeninger, dels ved Udvalg (Køring, Kaaring) af Tyre, som det ifølge Befolkningens egne Andragender bliver en obligatorisk Pligt at bruge, og ligesom man i det Hele synes at spore gode Virkninger af denne Foranstaltning, synes det ogsaa, at den Præmiering, man i de senere Aar knytter til Kaaringen, særlig gjør denne nyttig og virksom, (i 1884 benyttedes over 14000 Mrk. til Præmier ved Kaaringen af Tyrene). For denne Sag, der vist fortjener Paaagtning, vil det være for vidtløftigt her at gjøre Rede, og idet jeg haaber andetsteds at faa Lejlighed dertil, skal jeg slutte disse faa Meddelelser om Foranstaltningerne til Husdyrbrugets Fremme i Provinsen Hannover med følgende Oversigt over de ifjor som Præ-

¹⁾ Landstutteriet i Celle, der helt bæres af Staten, havde i 1884 222 Landbeskelere og 19 Fuldblodshingste. De første udstationeredes 60 Steder og bedækkede ialt over 12000 Hopper. Desuden blev 188 private Hingste godkjendte til Bedækning.

mier anvendte Beløb og derefter give nogle mere detaillede Oplysninger om det østfriesiske Kvæg, der maa antages i Øjeblikket at være af særlig Interesse, væsentlig efter et af A. Wagner efter Anmodning af det hannoverske Landhusholdningsselskab udgivet Arbejde.

Af Hopper og Hoppeføl fremstilledes ved Skuerne ifjor 814, hvoraf 448 præmieredes med ialt 15845 Mrk., Præmierne varierende fra 10 til 70 Mrk., med Undtagelse af 9 Hopper af kraftig og elegant Slag af den østfriesiske Vognhest, hvortil der direkte af Landbrugsministeren var bevilget 1800 Mrk. til Uddeling i Østfriesland; disse 9 Præmier varierede fra 200—500 Mrk.

Af Tyre, Køer, Kvier, Kalve og Trækstude var ialt ved større Skuer udstillet 1741, hvoraf 195 enkelte Dyr og 15 Samlinger erholdt Præmier til et samlet Beløb af 12720 Mrk. Præmiernes Størrelse varierede fra 6—100 Mrk. for et enkelt Dyr og indtil 150 Mrk. for Samlinger, men ialt uddeltes kun 5 Præmier paa over 100 Mrk. Af de Præmietagende vare 27 større Jordbrugere og 217 Bønder. — Ved de mindre Skuer (Lokal-skuer) fremstilledes 1435 Stkr. Kvæg og Kalve, 1075 Faar, 563 Svin, 884 Stkr. Fjerkræ og 18 Geder. Der uddeltes Præmier paa 1 til 50 Mrk. til et samlet Beløb af 10254 Mrk., der, med Undtagelse af 880 Mrk., som Staten havde tilskudt tilligemed nogle Sølv- og Bronze-medailler, alle afholdtes af Foreningernes Midler. Der præmieredes 400 Stkr. Kvæg, 62 Faar, 121 Svin, 56 Stkr. Fjerkræ og 2 Geder. —

Østfriesland grænser mod Øst til Oldenburg, mod Syd til Provinsen Osnabrück, mod Vest til Holland og mod Nord til Vesterhavet, mod hvilket det indvundne Land beskyttes af Diger. Arealet er omtrent 560000 Tdr. Ld. altsaa omtrent 56 □ Mil eller omtrent lig Fyen; $\frac{1}{3}$ deraf bestaaer af Ler- og Marskjorder, $\frac{1}{3}$ af Sandjorder og $\frac{1}{4}$ af Moser; Resten, 3 à 4 %, indtages af Vande. Middelvarmen er 8.^o₄ C. Klimaet er fugtigt, men storm-

fuldt, og der findes næsten ingen Skove eller Hegnsplantninger.

Den 10de Januar 1883 fandtes:

25974 Heste,
127879 Hornkvæg,
55361 Faar,
32550 Svin,
4717 Geder.

Af Hornkvæg var der:

70005 Køer,
5496 Tyre og Stude,
1084 Tyre, der maa bedække,
46799 Stkr. Ungkvæg,
4459 Kalve under 6 Maaneder.

Aarlig opføres omtrent 40000 Kalve, eller 75 % af de fødte. Aarlig udføres omtrent 20000 Stkr. Køer og Kvier, navnlig til Tyskland, Ungarn, Rusland og Sverrig samt i den senere Tid ogsaa til Amerika.

Besætningerne ere meget smaa.

Der findes 2 Racer, den sortbrogede og den brune. Den første er mest udbredt; medens i det Vestlige Køerne kun have sort Hoved og Hals samt sorte Pletter paa den øvrige Krop og iøvrigt ere hvide, ere Køerne i det Østlige for største Delen sorte med faa hvide Partier. Den sidste Slags ansees for de stærkeste og ere i Regelen størst. Yveret og Pungen maa være hvid; det Modsatte ansees som en Fejl. Hornene ere hvide med sorte Spidser. Vægten af dette Kvæg er meget ulige, alt eftersom de ere opfødte. Køer fra Lynghederne veje 600 Pd. levende Vægt, fra Marsken 1200 Pd., Tyrene fra Marsken 14—1800 Pd.

Det gode, ensfarvede østfriesiske Kvæg er brunt; der findes ogsaa ensfarvet sort, graat og stikkelhaaret Kvæg, men det ansees som mindre godt og at være Krydsningsprodukter mellem de to rene østfriesiske Racer. Det brune Kvæg, der navnlig findes ved Emden, Aurich og Norden, er kort i Kroppen, med en mindre skarp Ryg og mere hvælvede Ribben end det sortbrogede Kvæg. Huden

er løs, men tyk. Den levende Legemsvægt for fuldvoxne Køer er 500—1000 Pd., for fuldvoxne Tyre og Stude 600—1200 Pd.

Man bestræber sig stærkt for at holde Racerne rene; selv Blanding af østfriesisk og hollandsk Kvæg, som ligger saa nær, eftersom Græsmarkerne langs hele den vestre Grænse løbe ind i hinanden, og eftersom man derved tidligere søgte at undgaa Avl i for nært Slægtskab, undgaaes nu i Regelen af Frygt for det i det hollandske Grænsekvæg i Groningen og Vestfriesland indblandede Korthornsblod, hvilken Blanding iøvrigt nu ogsaa forlades i disse Provinser, der mere og mere kaste sig over Renavl af hollandsk Kvæg. Dette ligner iøvrigt saa meget det sort-hvid-brogede østfriesiske Kvæg, at selv kyndige Folk ville have vanskeligt ved at skjelne dem fra hinanden, undtagen det Kvæg, der findes i Marskegnene ved Havet Nord for Groningen, thi dette er meget større og grovere end det østfriesiske Kvæg.

Mælkeudbyttet er naturligvis betinget af Fodringen; den regnedes tidligere kun til 3600 Pd. i de mindre frugtbare Egne og 4800 Pd. i Marskegnene, eller omtrent 6 Gange Legemsvægten. Men ved god Fodring i mindre Hjorder stiger Udbyttet til 6500 Pd. Mælk aarlig pr. Ko. I Almindelighed fodres der dog temmelig tarvelig, og Kvæget kan ikke siges at være tidlig udviklet. Det brune Kvæg fedes bedre end det sortbrogede. Slagtevægten angives til omtrent 55 % af den levende Vægt selv for halvfede Kreaturer.

Kvæghandelen er betydelig; men saavel Avls- som Fededyrene sælges i Regelen ikke paa Markederne, men i Hjemmene til Kvæghandlere; selv de bedre Malkekøer sælges paa samme Maade, idet de mere velstaaende Kvægopdrættere foretrække denne Handel fremfor Markedshandelen. Dog er der en stor Mængde Markeder, der forsynes af Kvæghandlere og mindre Opdrættere. Aarlig holdes omtrent 150 Markeder, navnlig Foraar og Efteraar. De største Markeder holdes i Maj og Oktober-November i Leer,

hvor der omsættes 12000 Kreaturer, og i Emden, hvor Omsetningen omtrent er 8000 Stkr. Det største Marskkvæg finder man paa Markederne i Leer og Weener. Priserne for ældre, gode og i fuld Malkning værende Marskkøer samt for højt drægtige Kvier variere fra 216—324 Kroner pr. Stk.; for $1\frac{1}{2}$ Aars Tyre af god Stamme betales 216—456 Kr. og for gode 8 Maaneders Kalve 135 Kr.

Til Beskyttelse mod Indførelsen af den ondartede Lungesyge fra Holland udfærdigedes allerede d. $23\frac{3}{8}$ 1855 en Forordning, som paabyder Nedslagtning ikke blot af syge Dyr, men ogsaa af dem, der antages smittede af denne Sygdom, og der gives fuld Betaling for de nedslaaede Dyr, der ved Obduktionen vise sig at være sygdomsfrie, og $\frac{4}{5}$ for de andre. Tillige paabødes Afspærring mod Holland. Fra 1862—82 er den ondartede Lungesyge 3 Gange (1870—72) blevet indslæbt i Østfriesland og har foranlediget et Nedslag af henholdsvis 32, 189 og 159 Kreaturer til en Værdi af 60370 Kr. Afspærringen mod Holland blev hævet 1880, og i dens Sted sattes et Syn og Karantæne. Ogsaa denne sidste Hindring er i dette Efteraar bleven hævet, idet man betragter den nærmest liggende Del af Holland som fri for ondartet Lungesyge, og Indførelsen er altsaa nu helt fri, men benyttes af den ovenfor nævnte Grund kun lidt; dog er Faren for Smitte selvfølgelig derved bleven forøget.

---

4. Hertugdømmet Brunsvig

er omtrent 67 □ Mil med 320000 Mennesker (Fyen er 55,4 □ Mil med 215000 Indbyggere, Lolland-Falster er 30,4 □ Mil med 97000 Indbyggere). Landbrugsanliggenderne varetages ikke af nogen særlig Embedsmand, men af den landøkonomiske Centralforening i Brunsvig, der gennem sin Bestyrelse og Generalsekretær staaer i Rapport til Indenrigsministeren, Landbrugets øverste Instans. Denne Centralforening har i Modsætning til de andre tyske Foreninger mange aktive Medlemmer, for Tiden 2473, som hver aarlig betaler et Kontingent af 6 Mrk., og denne Forenings Organisation faaer derfor særlig Interesse for os, hvorfor Hovedpunkterne deraf her skulle meddeles.

Foreningens Opgave er at fremme Landbruget i videste Forstand i Hertugdømmet Brunsvig og ved alle til Raadighed staaende Midler.

Foreningens Medlemmer kunne dels gruppere sig efter Amterne og danne Amtsforeninger og Kredsforeninger, og dels gruppere sig i de saakaldte Sektioner om bestemte Opgaver (for Frugtavl, Havebrug, Biavl, Fiskeavl, Agrarstatistik osv.); for Tiden er der som Underafdelinger i Centralforeningen saadanne 22 Amts- eller Kredsforeninger og 6 Sektioner. Disse Underafdelinger fjerne dog ikke Medlemmerne fra Hovedforeningen, til hvis Generalforsamlinger alle Medlemmer have Adgang og Ret til at deltage i Forhandlingerne, Afstemningerne og Valgene. I Spidsen for hver Underafdeling staaer en Bestyrelse med sin Formand; og i Spidsen for hele Foreningen staaer en Bestyrelse og et Bestyrelsesraad. Det sidste dannes af Formændene for Underafdelingerne (saavel Amts- og Kredsforeningerne som Sektionerne) samt af 12 Depu-

terede, der vælges af Generalforsamlingen (4 aarlig) efter Forslag af Bestyrelsen og Bestyrelsesraadet. Bestyrelsen bestaaer af en Formand, 2 Næstformænd og en Generalsekretær; disse vælges ogsaa af Generalforsamlingen efter Bestyrelsesraadets Forslag; de 3 Førstnævnte Valg er 3aarigt; aarlig aftræder 1. Generalsekretærens Valg og Vilkaar bestemmes ved hvert nyt Valg af Generalforsamlingen efter Bestyrelsesraadets Forslag.

Hvert Aar i Januar Maaned holdes et Bestyrelsesmøde og et Par Dage efter den aarlige Generalforsamling; ved denne Lejlighed, hvor Bestyrelsesraadet møder temmelig fuldtallig, og hvor der desuden møder 2 à 300 Medlemmer, som deltage i Forhandlingerne, foretages de ovennævnte Valg; Budget og Virksomhedsplan vedtages, og flere af Dagens vigtigste Spørgsmaal indledes og drøftes. Foraar og Efteraar holdes atter Bestyrelsesmøde, ved hvilke Bestyrelsen gjør Rede for Forretningernes Forløb siden forrige Møde samt forelægger vigtigere Spørgsmaal til Afgjørelse. Om disse Møders Forhandlinger gives der Meddelelse gennem Medlemsbladet. Iøvrigt varetages Foreningens Forretninger af Bestyrelsen, og af denne paahviler det selvfølgelig Generalsekretæren at gjøre Udkast til alle Betænkninger og Besvarelser, at tage Initiativ til nye Foranstaltninger og give Beretning om det Forefaldne. Hertil kommer imidlertid for den nuværende Generalsekretærs Vedkommende, at han ifølge en af Regjeringen og Landdagen i Foraaret tagen Beslutning, med Centralforeningens Samtykke, tillige er bleven ansat som Statsembedsmand uden nogen særlig daglig Virksomhed i Ministeriet, men med Forpligtelse til, naar Ministeren vil have Oplysning om en eller anden Landbrugssag, da at meddele denne enten mundtlig eller skriftlig. Denne Stilling er imidlertid knyttet til den nuværende Generalsekretærs (Dr. Buerstenbinders) Person, og Landdagen har betonet, at i Tilfælde af hans Bortgang, vil det være et aabent Spørgsmaal, om en saadan Dobbeltstilling ogsaa vil kunne overdrages hans Eftermand.

Foreningens aarlige Budget er omtrent 44000 Mrk.
 For Aaret 1884 viser Regnskabet følgende:

Indtægt.

Kassebeholdning	717 Mrk.
Medlemskontingent	15702 —
Statsbidrag	14600 —
For Analyser ved Forsøgsstationen.....	5712 —
For Hestefælleden	4548 —
For Avertissementer i Tidsskriftet	2118 —
Tilskud fra Assuranceselskab.....	520 —
Forskjelligt.....	432 —
	44349 Mrk.

Udgift.

Lønninger.....	13040 Mrk.
Udgivelse af Tidsskriftet	9782 —
Gjødnings- og Foderforsøg.....	4321 —
Hestefælleden.....	3525 —
Amtsforeningerne og Sektionerne	2574 —
Forsøgsstationernes Laboratorium	1852 —
Lejeafgifter.....	1400 —
Bøger og Tidsskrifter.....	1002 —
Beslagsmedes Uddannelse.....	775 —
Bestyrelsens Rejser.....	580 —
Fiskeavlens Fremme.....	475 —
Forskjelligt	3136 —
	42462 Mrk.

5. Storhertugdømmet Oldenburg.

Alle Landbrugets Anliggender tilligemed Opmaalinger, Kanalbygninger, Udskiftning osv. sortere under Indenrigsministeriet, hvis Chef, Jansen, tillige er Finantsminister, Minister for det storhertugelige Hus og Konsejlspræsident, altsaa Ministeriets Leder¹⁾. Der findes i Ministeriet kun 1 Departement, og dettes Chef, Selckmann, forelægger Sagerne for Ministeren, men i alle faglige Spørgsmaal Landbruget vedrørende aflægges Referatet for Ministeren af en dertil i Ministeriet ansat Mand, Rüder, der som det nedenfor vil sees tillige har fast Sæde i den Institution, hvori alle Landbruget vedrørende Spørgsmaal forhandles, inden Regjeringen eller Landdagen tager sin Beslutning derom, nemlig i

Det oldenborgske Landhusholdningsselskab.

Dette oprettedes 1818, Lovene revideredes 1824 og 1884 og ere blevne godkendte af det storhertugelige Statsministerium. Som et Særkjende for dette Selskab kan fremhæves, at det paa den ene Side staaer i organisk Forbindelse med Regjeringen og paa den anden Side gennem dets provinsielle Afdelinger i umiddelbar Forbindelse med de enkelte Medlemmer. Selskabet omfatter hele Landet og havde ved Udgangen af 1884 2788 Medlemmer, men disse fordele sig i 4 Distrikter, nemlig i 2 Marskdistrikter — Wesermarsk og Jeverlandmarsk — og 2 Geestdistrikter — den Oldenborgske og den Münsterske Geest — og i hver af disse Distrikter have Medlemmerne da atter grupperet sig i

¹⁾ Foruden ham haves kun 2 Ministre til, nemlig Justitsministeren og Kultusministeren. Alt vedrørende Hær, Flaade og Udenrigsstyrelse samt Toldvæsen varetages af »det tyske Riges« tilsvarende Ministre.

Afdelinger, der dels kunne være Lokalforeninger med almindelige Landbrugsopgaver, dels Fagforeninger med særlig Virksomhed f. Ex. for Opdræt, Havebrug, Biavl osv. Ialt findes i Øjeblikket 35 Lokalforeninger og 5 Fagforeninger. Hver af disse enkelte Afdelinger har sin Formand og sine særlige lokale eller faglige Opgaver, som de varetage uafhængige af hinanden; men ligesom en aarlig Generalforsamling for hele Selskabet binder de enkelte Afdelinger og disses Medlemmer sammen til et Hele, idet alle Medlemmer personlig kunne møde paa Generalforsamlingen, deltage i Forhandlingerne og Afstemningerne over forelagte Sager, samt selv indbringe Forslag, saaledes er Selskabets Hovedvirksomhed henlagt til et Fællesudvalg eller Bestyrelsesraad (Central-Ausschuss), af hvilket der vælges en Bestyrelse (Central-Vorstand), i hvilken en fast Repræsentant for Regjeringen tager Sæde. Det er altsaa Maaden, hvorpaa Bestyrelsesraadet dannes og Bestyrelsen vælges, samt de Midler, hvormed de virke, der nærmest tildrage sig vor Opmærksomhed.

Bestyrelsesraadet dannes af Formanden for hver Afdeling, der mindst har 30 Medlemmer; for hver yderligere 50 Medlemmer, Afdelingen omfatter, vælges der endvidere 1 Delegeret til Bestyrelsesraadet. Dette samles forud for hver Generalforsamling, og naar enten Bestyrelsen eller 10 Medlemmer af Raadet forlange det. Det vedtager Budgettet, bestemmer, hvor meget der af de enkelte Afdelinger skal indbetales til Fælleskassen for hvert Medlem, drøfter de vigtige Anliggender, der vedrøre Selskabet og dets Virksomhed, bestemmer Stedet for næste Generalforsamling, uddeler Æresmedaille, optager Æresmedlemmer og har Ret til med $\frac{2}{3}$ Stemmetal at ændre Lovene. Hvis Bestyrelsen imidlertid er uenig med Bestyrelsesraadet om en eller anden af dettes Beslutninger, kan den, efter paa ny at have forhandlet derom med Bestyrelsesraadet, forebringe Sagen for Generalforsamlingen, hos hvilken i saa Tilfælde den endelige Afgjørelse beroer. Bestyrelsesraadets

Hovedindflydelse bestaaer imidlertid i, at det, som sagt, vælger Flertallet af

Bestyrelsen; det vælger nemlig en Præsident for 3 Aar, en lønnet Generalsekretær, der kan opsiges med $\frac{1}{2}$ Aars Varsel, samt for hver af de 4 Distrikter et Medlem for 3 Aar, altsaa ialt 6, som i Forbindelse med et af Regjeringen udnævnt fast Medlem danner Bestyrelsen. Denne samles mindst 6 Gange om Aaret, men iøvrigt saa ofte Præsidenten forlanger, i Regelen hver 4 eller 6 Uge. Den bestemmer Forretningsgangen, drøfter og beslutter om alle Selskabets Anliggender. De løbende Forretninger mellem Møderne besørger af Præsidenten, det regjeringsvalgte faste Medlem og Generalsekretæren. Den Sidstnævnte er den ansvarlige Forretningsfører, men det faste Bestyrelsesmedlem fremfører Selskabets Andragender for Regjeringen og foranlediger de Betænkninger, som Regjeringen forlanger hos Selskabet. Da det faste Medlem (Rüder) tillige er Embedsmand i Ministeriet og, som foran nævnt, refererer alle faglige Landbrugssager for Ministeren, lettes ved denne Ordning en hurtig og sikker Forretningsgang.

Selskabets Indtægter bestaa dels af en Statsunderstøttelse, der for Tiden beløber sig til 9,000 Reichsmark, dels af det Bidrag, der ifølge Bestyrelsesraadets Beslutning skal indbetales af hvert Medlems Aars-Kontingent, og som varierer noget efter de Foranstaltninger, der til hver Tid iværksættes, men i Almindelighed er 1 Thaler eller 3 Mk. pr. Medlem. Hertil kommer Renter af Kassebeholdning o. Lg., saa at den aarlig disponible Sum omtrent er 20,000 Mk. En ny og heldig Støtte modtog Selskabet ifjor af Regjeringen, idet der overdroges det mod en meget billig Leje en Statsejendom »Neue Haus« ved Oldenburg med stor Have, Stalde, Sidebygninger til Selskabets kemiske Laboratorium og Forraadskamre for Konsumforeningen (herom mere nedenfor); i Hotellets 1ste Sal findes Kontorer, Forsamlingsværelser, Bolig til Funktionærene osv., og Stueetagen, der er bortlejet til en Hotelvært og Restauratør,

indbringer derved paa 100 Mk. nær den Leje, Selskabet maa svare, samtidig med at det falder bekvemt for tilreisende Medlemmer, der have Forretninger med Selskabet eller med de til dette knyttede Institutioner. — Staten, saavel Regjeringen som Landdagen, viser sig i Regelen meget imødekommende overfor Andragender fra Selskabet, dels fordi dette yder Gjentjeneste ved sine Betænkninger, dels fordi dets Foranstaltninger i Regelen have viist sig heldige, og dels fordi de fleste af Bestyrelsens Medlemmer tillige ere Medlemmer af Landdagen.

Selskabets Virksomhed. Denne styrkes ganske særlig ved den spredte Medlemsfordeling over hele Landet med delvis Selvstændighed for de enkelte Afdelinger samtidig med den stærkt centraliserede Styrelse for alle Hovedforretningernes Vedkommende. Der kan da virkes med en ganske særlig Kraft, naar man har været saa heldig at faa en dygtig og energisk Generalsekretær, med Øje for det praktiske Landbrugs- og Husdyrbrugs nutidige Krav og med Evne til at erholde Støtte af de mange Faktorer, der betinge et heldigt Resultat. Den nuværende Generalsekretær, von Mendel, der har beklædt Pladsen i 5 à 6 Aar, er en Sydtysker, havde gjort sit praktiske og theoretiske Studium herhjemme, opholdt sig derefter 5 Aar i Amerika og kom tilbage derfra stærkt gennemtrængt af Overbevisningen om, at Tyngdepunktet ganske særlig skulde lægges paa Husdyrbruget og alt hvad dermed staaer i Forbindelse, paa en Forbedring af Afsætningsforholdene og paa at medens den Enkeltes Bestræbelser ofte synke magtesløse tilbage for de store Reformopgaver paa Landbrugets Omraade, lykkes disse derimod, naar man løfter i Flok, altsaa gennem et kraftigt Foreningsliv.

Jeg skal nærmere belyse dette ved kortelig at omtale nogle af de Foranstaltninger, der i de senere Aar ere iværksatte af Selskabet, eller hvortil det har taget Initiativet og bevirket Dannelsen af mindre Selskaber eller Foreninger med særlige Opgaver, staaende paa en Maade frit

udenfor Landhusholdningsselskabet, men dog støttende sig til dette.

1. Udstillinger i Udlandet. Medens den enkelte Opdrætter eller Handelsmand tidligere paa egen Haand deltog i disse Udstillinger, hvorved de udstillede Dyr ofte befandtes at være baade uensartede og delvis tarvelige, har Selskabet nu taget Sagen i sin Haand, første Gang i Hamburg 1883 og atter ifjor i Amsterdam. Selskabet modtager i dette Øjemed Anmeldelse om de Dyr, der ønskes udstillede, sender da en Besigtigelseskommission, der udskyder hvad der ikke fortjener at komme med; de godkendte Dyr samles nogen Tid før Udstillingen i Selskabets Stalde i Oldenburg, fodres, pudses, ordnes saa Samlingen bliver egal, erholder samme Montering og sendes under Generalsekretærens Ledsagelse til Udstillingen. Selskabet afholder Udgifterne; Udstillerne erholde de deres Dyr tildelte Præmier. Det har ifølge Alles Sigende bidraget stærkt til den store Mængde Kjøbere af Tillægsdyr, der i det sidste Par Aar have besøgt Oldenburg og bevirket en kjendelig Prisstigning. — Selskabet kan selvfølgelig ikke hindre en Opdrætter i paa egen Regning at udstille de af hans Dyr, Besigtigelseskommissionen har kasseret, men han vil i Regelen vende tomhændet hjem.

2. Den saakaldte Köhrung, Kaaring, Valg af de Hingste og Tyre, der fortrinsvis egne sig til Bedækning, og som med stort Held er indført i flere Egne af Tyskland, er intetsteds saa kraftig gennemført som i Oldenburg. Staten har nedsat en Kommission for Hestenes Vedkommende og ligeledes ordnet det for Kvægets samt gjort Benyttelsen af de valgte Bedækningsdyr obligatorisk imod en i Loven fastslaaet laveste Betaling. En Mand, der f. Ex. ejer en Tyr, maa derfor ikke lade denne bedække en anden Mands Køer, saafremt den ikke er kaaret eller godkendt dertil, selv om han ikke kræver Betaling derfor, thi at denne i Virkeligheden ikke ydes kan ikke kontrolleres, og ydes den, er det en Næringsvej at holde Tyr, der falder ind under den almindelige Næringslov og kommer

derved under Statens Kontrol. Man søger herigjennem at faa den Krydsning med engelsk Kvæg standset, som for en Tid siden greb stærkt om sig, og søger ved en officiel Stambogsføring, ved strængt Udvalg af Tyre, ved Udstillinger¹⁾, Konkurrencer mellem malkende Køer²⁾, at hævde det oldenburgske Kvægs Fortrinlighed. Man søger ogsaa at hævde dets Forrang fremfor det østfrisiske Kvæg, ved at være kraftigere bygget, bredere over Ryggen og haardførere mod Klimaet, hvorfor der heller intet østfrisisk Kvæg indføres til Oldenburg. I de sidste 30 Aar har der ikke været Lungesygge i Oldenburg; derimod er Mund- og Klovesygen to Gange bleven indført fra Preussen, der jo omgiver Landet paa alle Sider; Landhusholdningsselskabet androg da Regjeringen om, at alt Kvæg fra Preussen maatte blive underkastet et Dyrlægessyn, eventuelt Karantæne, inden det indførtes, og Regeringen imødekom strax dette Ønske.

3. Forsikring af præmierede Hingste og Hopper. Da Præmiehingstene ofte repræsentere en Værdi af 5-6-8 indtil 10,000 Mk., kunne de ikke assureres i en almindelig Hesteforsikring, og Ejerne løbe derfor en stor Risiko. Landhusholdningsselskabet opfordrede da til Dannelsen af en Assuranceforening udelukkende for Præmiehingste og forskaffede denne et aarligt Tilskud fra Staten af 1500 Mk. Af de 80 Hingste, der i Øjeblikket ere præmierede eller kaarede i Oldenburg, ere de 76 indmeldte i Foreningen. Kun $\frac{4}{5}$ af Hestens Værdi kan forsikres. Skeer der intet Tab, betales ingen Præmie; i 5 Aar er der

¹⁾ Der holdes Dyrskuur aarlig i hver af de 4 Kredse og hvert 10de Aar et stort Landmandsmøde og Fællesdyrskue for hele Oldenburg.

²⁾ Disse Konkurrencer knyttes i Regelen til en Udstilling; de konkurrerende Køer opstaldes, malkes fuldkommen ud den ene Dag Kl. 12, og den ydede Mælk til næste Dag Kl. 12 maales. Ved en nys afholdt Udstilling konkurrerede 6 Køer, der gave henholdsvis 22 $\frac{1}{2}$, 26, 29, 30, 31 og 31 $\frac{1}{2}$ Liter Mælk i 24 Timer. Jeg saa flere af disse Køer; den Ko, der gav 26 Liter, giver endnu, midt i Septbr., 20 Liter om Dagen og skal kælve 4 Dage før Jul.

Intet betalt; iaar skal der betaales 2.⁷⁴ Mk. pr. 1000 Mk. Forsikringssum. — Ligeledes er der oprettet en Forsikring for Præmiehopper, dels for hele Aaret, dels for den Tid, de ere i Fol. Denne erhoder ingen Statsunderstøttelse.

4. Forbrugsforeninger af Foder, Frø og Gjødning. Selskabet har foranlediget disse dannede over hele Oldenburg med Hovedkontor og Forraadskamre i Selskabets Gaard og under dets Overtilsyn. Forretningsføreren, en tidligere Kjøbmand, erhoder $\frac{1}{2}$ pCt. af det forhandlede Beløb.

5. Produktionsforeninger. I det sydlige Oldenburgs lettere og fattigere Egne viste Befolkningen sig at savne Evne til at bryde med Ringe af Mellemlhandlere, og selv at søge frem til de større Markeder. Navnlig gjaldt dette om Afsætningen af Kalve og Svin. Selskabet traadte da til, sluttede Overenskomst med en anerkjendt, paalidelig Handelsmand i Cøln om visse moderate og garanterede Betingelser for en samlet Forhandling og indbød paa Basis af denne Overenskomst til Dannelsen af en Produktionsforening, foreløbig for Kalve og Svin. Det er kun et Aar siden, og Foreningen tæller nu 500 Medlemmer, der underkaste sig dens Bestemmelser. Ifølge disse møde 3 af Foreningen valgte Medlemmer ved Banegaardene, naar det egentlige Banetog med Kalve og Svin afgaaer til Cøln, syne Dyrene, der fremsendes, og afvise hvad der enten er sygt eller i for simpel Stand, saa at kun gode Varer komme frem, hvilket allerede har givet disse saakaldte »Foreningskalve« en særlig Efterspørgsel blandt Slagterne i Cøln. Salgsmanden i Cøln hjemsender da Salgsregningen og Beløbet i samlet Sum, der fordeles efter det Nr., hvert Dyr har faaet, medens de have et fælles Hovedmærke. Denne Handelsmand besøger jævnlig Landmændenes Forsamlinger og paapeger ved sine skriftlige Meddelelser eller mundtlig ved sine Besøg de Fejl, der begaaes, de Fordringer, der stilles, hvilken Sort der betinger den bedste Pris osv. Ifjor, det første Forretningsaar, solgtes paa denne Maade for 247,000 Mk., men Foreningen er nu dobbelt saa stor.

Smørsalgforening. I en lang Aarrække har Danmark leveret alt det Smør, der er brugt i den preussiske Flaade, og som er blevet leveret paa de 3 Flaadestationer: Kiel, Danzig og Wilhelmshafen. Denne sidste ligger som bekendt ved Jahdebugten i Oldenburg. Landhusholdningsselskabet besluttede derfor om muligt at erobre den betydelige Leverance til Wilhelmshafen. Generalsekretæren, der er Medlem af det tyske »Landwirthschaftsraath«, der holder sine Møder i Berlin, fik dette til at rette en indtrængende Henvendelse til den tyske Regjering om, hvor krænkende det er for den tyske Mejeridrift, at Udlandet har Smørleverancen til den tyske Flaade — dennes Intendant i Wilhelmshafen bliver indbudt som Dommer til en stor Smørudstilling i Oldenburg, — Marineofficererne bydes til Hofballerne, — Licitationen afholdes, — Landhusholdningsselskabet konkurrerer og erholder Leverancen til Wilhelmshafen, medens danske Leverandører beholde de andre to Flaadestationer. Paa Basis af denne fordelagtige Smørlevering i indeværende Aar (1.35 Mk. pr. Pd. af alm. Smør og 1.70 Mk. for Smør til Officersmessen) udsendes en almindelig Indbydelse, og der oprettes en Smørsalgforening, men med videregaaende Formaal.

Hensigten med denne er nemlig at skaffe det i Hertugdømmet Oldenburg producerede Smør en sikker Afsætning og saa høje Priser som muligt. Som Forretningsprincipper nævnes: en ensartet Produktion og ensartet Pakning og ved Forsendelse af alt Smørret under et og samme Firmamærke. — Enhver Smørproducent kan blive Deltager mod et aarligt Bidrag af 3 Mk.

Deltagerne vælge paa den aarlige Generalforsamling en Formand og Næstformand blandt sig selv og 2 Smørdommere, der ikke behøve at være Medlemmer af Foreningen.

Smørret leveres paa 2 bestemte Ugedage i Byen Oldenburg i en for Deltagerne bestemt Pakning. Det maa ikke være over 20 Dage gammelt. Dommerne prøve og klassificere i 3 Klasser (I, II og III) det leverede Smør

og forsyne hvert Træ med Datum, Kvalitetsmærket og Foreningens Mærke, indføre Dommen i en Protokol og underrette Afsenderen derom samt om Fejlene.

Smørret forhandles derefter af en dertil valgt Forretningsmand, der kan opsiges hvert Fjerdingaar. Prisforskjellen mellem de 3 Kvaliteter bestemmes af ham i Forbindelse med Dommerne og Formanden, og i Henhold hertil og det stedfundne Salg finder der maanedlig en Afregning Sted med de enkelte Deltagere.

Paa lignende Vis har Landhusholdningsselskabet foranlediget Oprettelsen af Andelsmejerier og udarbejdet almindelige Love for disse. 8 af dem ere i fuld Gang, og 6 nye ere under Opførelse, og de staa alle under en fælles Kontrol. Selskabet har oprettet en Hovbeslagskole, betaler $\frac{1}{3}$ af Omkostningerne for Smedene, medens deres Hjemstedsamt betaler den anden Trediedel, og de selv maa betale den ene $\frac{1}{3}$. — Det har i Oldenburg oprettet en Kontrolstation, der aarlig foretager 300 Analyser og er en god Støtte for Konsumforeningerne. — Det har skaffet det østfrisiske Malkefaar, som man var i Færd med at ødelægge ved Krydsninger med engelske Kjødfaar, atter paa Fode, saa det nu søges stærkt, endog til fjerntliggende Lande, og giver dets Opdrættere en god Indtægt. — Endnu flere Foranstaltninger kunne nævnes, men det Meddelte vil være tilstrækkeligt til at vise, at disse alle gaa i en vis praktisk Retning, som strax og umiddelbart kan komme Landmændene til Gode.

Angaaende Storhertugdømmet Oldenburgs landøkonomiske Vilkaar skal sluttelig følgende Oplysninger meddeles:

Det indtager omtrent 100 Kvadratmile med en Befolkning af omtrent 350,000, af hvilke kun en forholdsviis ringe Mængde boer i de faa og smaa Byer i Landet.

Den nordlige Del af Landet bestaaer af en meget frugtbar Marsk, omtrent 20 Kvadratmile, som alt er benyttet,

væsentlig som Græsgange. Den mellemste og sydlige Del af Landet dannes af den saakaldte Geest af meget forskjellig Beskaffenhed. Nærmest Marsken er den lerblandet, ret frugtbar og Hjemstedet for en udvidet Korndyrkning; længere mod Syd bliver den mere sandblandet, eller Landet dækkes af store, vidtstrakte Moser; her findes navnlig et udvidet Faarehold og Svinehold, og omtrent 40 pCt. af Jorden i det Sydlige er endnu uopdyrket. Den statistiske Undersøgelse 1873 gav følgende Resultat for det benyttede Areal, angivet i Hektare:

	Agerland	Enge til Slæt	Græsgange	Ialt
Marsken	31,178	25,113	46,747	103,321
Gesten	101,402	37,920	23,077	168,866

Husdyrenes Antal

	Heste	Kvæg	Svin	Faar
Marsken	12,920	79,655	12,768	18,830
Gesten	15,648	94,128	67,487	130,118

Paa hver 100 Hektarer benyttet Areal fandtes af

	Heste	Kvæg	Svin	Faar
Marsken	13	77	12	18
Gesten	9	56	40	77

Gestens større Svinehold skyldes den meget betydelige Kartoffeldyrkning, og det store Faarehold (de saakaldte Haidchnucken) er naturlig knyttet til de lette Jorder og Heder.

Der findes næsten ingen store Gaarde i Oldenburg; i Marsken ere Gaardene i Gjennemsnit kun 8 à 10 Hektarer; og i Gesten kun 15 à 20 Hektarer. Jævnlig ere imidlertid 2 eller endog 3 Gaarde i den samme Mands Eje. I enkelte Egne stige Gaardenes Gjennemsnitstørrelse til 40 Hektarer, og der findes endog Storbønder med 40—100 Hektarer Ager, Eng og Græsgang, men det er helt undtagelsesvis.